

Tuija Kettunen-Nylund, Timo Kotro, Laura Takala

Voimalinja -nuorten opiskeluun ja työhön kiinnittymisen haasteita

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

5.4.2013

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Tuija Kettunen-Nylund, Timo Kotro ja Laura Takala Voimalinja -nuorten opiskeluun ja työhön kiinnittymisen haasteita 39 sivua + 4 liitettä 5.4.2013
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala
Ohjaajat	Lehtori Kirsi Lautala Lehtori Ulla Saukkonen
<p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää nuorten toimeentulotukiasiakkaiden koulutus tai työelämäpoluille kiinnittymisen haasteita. Tarkastelimme myös kuntouttavan sosiaalityön orientaation työmuotojen mahdollisuuksia vastata näihin kiinnittymisen haasteisiin. Työ toteutettiin yhteistyössä Helsingin kaupungin sosiaaliviraston Voimalinja -hankkeen kanssa. Voimalinja on perustettu ensisijaisesti tukemaan nuorten kiinnittymistä opiskelu- ja työelämäpoluille. Opinnäytetyömme tavoitteena oli tuottaa tietoa, joka perustuu Voimalinjan nuorten vastauksiin ja joita voidaan hyödyntää Voimalinjan -tyyppisten työmuotojen kehittämisessä.</p> <p>Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen. Aineiston keräsimme haastattelemalla nuoria toimeentulotukiasiakkaita yksilöhaastatteluina. Työmme viitekehyksenä on kuntouttavan sosiaalityön työorientaatiossa käytettävät työmenetelmät. Nämä menetelmät ovat; psykososiaalinen työ, palveluohjaus, verkostotyö ja sosiaalinen kuntoutus.</p> <p>Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että nuorten haasteet liittyvät erilaisiin esteisiin, jotka liittyvät arjenhallintaan, sosiaalisiin sekä terveydellisiin esteisiin. Nuorilla on halua päästä opiskelun kautta työelämään, mutta esteiden ylipääsemiseksi kokonaisvaltaisen tuen tarve tulee esiin. Tulosten perusteella voidaan osoittaa, että kuntouttavan sosiaalityön työorientaation työmuodoilla voidaan osaltaan vastata näiden nuorten kiinnittymisen haasteisiin koulutus ja työelämäpoluilla.</p> <p>Nuorten haasteet ovat moninaisia, joten pitkäkestoisella sekä yksilöllisellä ja yhteisöllisellä vuorovaikutuksellisella työskentelyllä voidaan poistaa kouluttautumisen ja työllistymisen esteitä. Työn tulisi olla moniammatillista, muutokseen tähtäävää sekä nuoren elämäntilanteen kokonaisvaltaisesti huomioon ottavaa. Tulosten perusteella teimme johtopäätöksen, että tällaisia työmuotoja, kuten Voimalinja on, tulisi kehittää edelleen ja vakinaistaa perus-sosiaalityön työmuodoiksi, etenkin nuorten kohdalla.</p>	
Avainsanat	Kuntouttava sosiaalityö, psykososiaalinen työ, palveluohjaus, sosiaalinen kuntoutus, Voimalinja

Authors Title Number of Pages Date	Tuija Kettunen-Nylund, Timo Kotro and Laura Takala Voimalinja -nuorten opiskeluun ja työhön kiinnittymisen haasteita 39 pages + 4 appendices Spring 2013
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Kirsi Lautala, Senior Lecturer Ulla Saukkonen, Senior Lecturer
<p>The goal of this Bachelor's thesis was to explore the challenges of young income support clients in attaching to study or work life paths. We also examined the possibilities of using methods of empowering social work to respond to the experiences of challenges of the youth. The thesis was carried out in cooperation with City of Helsinki Department of Social Services' project Voimalinja. The project aims to support young people's attachment to study and working life paths. The aim of this thesis was to provide information which could be utilized when developing Voimalinja -type work forms.</p> <p>The study was qualitative. We gathered the material by individually interviewing young income support clients. Our reference frame comprised methods used in empowering social work: psychosocial work, case management, networking and social rehabilitation methods.</p> <p>Our results showed that challenges were related to a variety of obstacles in life management as well as social and health challenges. Need of comprehensive support came up when considering these obstacles. These young people wished to enter the working life through studies. Our results showed that the methods of empowering social work were efficient when overcoming the obstacles in study and working life paths of these young people.</p> <p>There are several varied challenges, but obstacles in study and working life paths can be removed using long-term, individual and communal working methods. Working methods should be multi-professional and change-oriented. Furthermore, a person's life should be extensively taken into account. Based on the results our conclusion is that the methods used in Voimalinja should be further developed and established as a permanent part of basic social work, especially when working with young people.</p>	
Keywords	empowering social work, psychosocial work, case management, social rehabilitation, Voimalinja

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lähtökohta	2
2.1	Nuoret toimeentulotuen asiakkaina	2
2.2	Voimalinja	3
3	Kuntouttava sosiaalityö	5
3.1	Kuntouttavan sosiaalityön -määritelmä	5
3.2	Kuntouttavan sosiaalityön tarve ja tavoitteet	6
3.3	Työmenetelmät	7
3.3.1	Psykososiaalinen työ	8
3.3.2	Palveluohjaus	9
3.3.3	Verkostotyö	10
3.3.4	Sosiaalinen kuntoutus	11
4	Opinnäytetyön toteutus	13
4.1	Tutkimuskysymys	13
4.2	Tutkimusmenetelmä	13
4.3	Aineiston keruu	14
4.4	Aineiston analyysi	16
5	Tulokset	17
5.1	Pitkään toimeentulotuen asiakkaana	17
5.2	Opiskelun ja työn merkitys	18
5.3	Tuen tarve ja merkitys	19
5.4	Tulevaisuus ja voimavarat	21
6	Johtopäätökset	24
6.1	Kuntouttavan sosiaalityön mahdollisuudet	25
6.2	Psykososiaalinen työ	25
6.3	Palveluohjaus ja verkostotyö	26
6.4	Sosiaalinen kuntoutus	28
7	Luotettavuus ja eettisyys	29
8	Pohdinta	31
	Lähteet	35

Liitteet	1
Rekrytointi	1
Tiedote	1
Suostumus	1
Haastattelurunko	1

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä selvitimme millaisia haasteita 18–25-vuotiailla nuorilla toimeentulotukiasiakkailta on opiskeluun tai työelämäpoluille kiinnittymisessä. Tämä nuorten aikuisten ikäryhmä on suurin perus- ja vähimmäisturvaa saava ryhmä Suomessa. Marginalisoitumisen haasteeseen, joka saattaa liittyä toimeentulotuen varassa eläviin kouluttamattomiin tai työttömiin nuoriin, pyritään vastaamaan muun muassa valtion ja kuntien toimilla ja hankkeilla. Yksi näistä, Helsingin kaupungin sosiaaliviraston Voimalinja -hanke 2011–2013 on opinnäytetyömme yhteistyökumppani työelämän puolelta. Voimalinja -hankkeen työn tavoitteena on antaa tukea nuorille, alle 25-vuotiaille toimeentulotukiasiakkaille kouluttautumisen ja työllistymisen esteiden poistamiseksi. Tämä muodostui myös opinnäytetyömme tutkimusasetelmamme lähtökohdaksi. Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksen tarkoituksena on Voimalinjan työn kehittämisen tueksi selvittää nuorten opiskeluun tai työelämään kiinnittymiseen liittyviä haasteita sekä pohtia sitä, millaiset työmenetelmät voivat näihin haasteisiin vastata.

Lähdimme tutkimaan millaisia kiinnittymisen haasteita nuorilla on opiskelun ja työelämäpoluilla sekä tarkastelimme miten tätä kiinnittymistä voidaan tukea. Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus, johon aineiston keräsimme haastatteleamalla Voimalinja -hankkeessa asiakkaina olevia nuoria. Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluinä, kysymällä nuorilta heidän kokemuksiaan opiskelu- ja työelämäpoluilla olevista esteistä sekä voimavaroista

Haastattelemiemme nuorten haasteet olivat yksilöllisiä, liittyen niin terveydellisiin kuin sosiaalisiin asioihin. Monilla nuorilla tavoitteisiin johtava polku näyttäytyi epäselkeänä ja jäsentymättömänä, vaikka toive saada unelmien työ koulutuksen kautta olikin olemassa voimakkaana. Nuoret kaipaavat yksilöllistä ja sosiaalista tukea selkeyttämään kokonaistilannettaan ja tuomaan esille omia vahvuuksiaan ja mahdollisuuksiaan, joilla he voivat päästä opiskelu- tai työelämään liittyviin tavoitteisiinsa. Tämä tuo esiin myös yksilöllisen, kokonaisvaltaisen tuen tarpeen, jossa kuntouttavan sosiaalityön eri menetelmien mahdollisuudet auttaa nuorta esteiden ylipääsemiseksi olisi hyvä huomioida.

Tulosten perusteella näyttäytyi että kuntouttavan sosiaalityön työmenetelmillä voidaan osaltaan vastata kiinnittymisen haasteisiin. Tällaisten Voimalinja -tyyppisten työmuotojen kehittämisessä, voidaankin käyttää näitä kuntouttavan sosiaalityön työmenetelmiä

kehiksenä. Suunnitelmallisella ja johdonmukaisella muutostyöllä voidaan oleellisesti vaikuttaa nuorten kiinnittymiseen opiskeluun ja työelämään.

2 Lähtökohta

Lähtökohtana opinnäytetyöllemme oli kuulla nuoria, joiden opinto- tai työelämänpolku ei ole edennyt. Yhteiskunnallinen keskustelu näiden nuorten kouluttautumisen haasteista ja sitä kautta työhön kiinnittymisestä, on ollut viime vuosina laajaa. Pelkän peruskoulun varassa työmarkkinoilla kilpailu voi olla merkittävä tekijä nuoren aikuisen marginalisoitumisessa (Myrskylä 2011: 12, 23–26). Asiaa ei ole jätetty pelkästään puheen tasolle, vaan siihen on suunniteltu erilaisia toimenpiteitä. Toimenpidemallit pyrkivät muuttamaan rakenteita nuorten koulutus- ja työllisyysolosuhteiden parantamiseksi. Nuoret, joita edellä mainitut asiat eniten koskettavat, ovat myös se ryhmä, jota tulee kuulla. Vastaavaa pohtivat tutkijat arviointitutkimuksessaan että työvoimapolitiisissa ratkaisuissa sekä koulutuksen rakenteissa tulee ottaa huomioon nuorten todelliset tarpeet, muuten toimenpiteet voivat olla resurssien tuhlausta (Aho – Pitkänen – Vanttaja 2012: 17).

Yksilötason aktivoinnin lisäksi tarvitaan koulutus- ja työpaikkojen tarjontaa. Suomalainen aktivointipolitiikka eroaa eurooppalaisista malleista siten, että aktivoinnin tarkastelu kohdistuu Euroopassa myös työnantajiin (Ala-Kauhahuoma 2005: 52.) Työn tarjonta Suomessa on rajallinen suhteessa työttömyyden yksilöllistämiseen (Tuusa 2005: 22). Ja odotukset aktiivisesta toimijuudesta kohdistuvatkin useimmiten nuoriin itseensä (Lähteenmaa, 2011: 50).

2.1 Nuoret toimeentulotuen asiakkaina

Terveiden ja hyvinvointilaitoksen tuottamassa tutkimuksessa, Nuoret koulupudokkaat sosiaalityön asiakkaana -tapaustudkimus Helsingistä johtopäätöksissä kehoitetaan, että aktivoivan sosiaali- ja työllisyyspolitiikan palvelujärjestelmiseen tulisi lähteä siitä, mitä nuori voi tehdä ja miten hän voi toimia yhteiskunnassa kykyjensä pohjalta. Merkityksellistä on se, millaisiin saavutuksiin nuori kokee omana toimijanaan – yhtenä yhteiskunnan jäsenenä – yltävänsä. (Palola – Hannikainen-Ingman – Karjalainen 2012: 69.) Tieto siitä, että nuoret aikuiset ovat ikäluokittain tarkasteltuna suurin perus- ja vähim-

mäisturvaa saava ryhmä Suomessa (Palola ym. 2012: 18) on myös ollut lähtökohta tehdä asialle jotain. Samalla toimeentulotuen varassa elävien määrä on kasvanut 34 % välillä 2007 – 2011, alle 25-vuotiaiden keskuudessa (Haapamäki 2013: 6). On tärkeää, että juuri tähän asiaan kiinnitetään edelleen huomiota. Tästä syystä on hyvä että valtakunnallisten toimintamallien lisäksi myös kuntatasolla on tehty päätöksiä ja toimia tilanteen parantamiseksi ja ennaltaehkäisevien toimenpiteiden laatimiseksi.

Helsingissä on alle 25-vuotiaiden nuorten aikuisten kanssa tehtävässä sosiaalityössä alettu painottaa nuorten pitkäkestoista tukemista. Käytännössä se tarkoittaa kestävän ratkaisun etsimistä elämäntilanteeseen, johon halutaan muutosta. Haasteellisten elämäntilanteiden taustalla nuorilla voi olla esimerkiksi koulupudokkuutta, päihteiden käyttöä, lastensuojelun asiakkuus tai asunnottomuutta. Nuoren toimeentulotukiasiakkaan elämäntilanne kartoitetaan ja elämänhallinnan mukaisesti nuorta ohjataan koulutuksellisiin, työllistäviin tai kuntouttaviin palveluihin. (Borg 2011: 9–12.) Sosiaalihojauksen käyttäminen nuorten arkielämän tukemisessa on nähty vahvuutena. Monet arviointitutkimukset osoittavat, että nuorten arkeen kohdistuva työskentely yhdistettynä moniammatillisiin verkostoihin sekä sosiaalityöhön ja työvoimapalveluihin on osoittautunut tulokselliseksi. (Karjalainen 2011: 206–208.)

Sosiaalityön merkitys kasvaa nuorten tukemisessa, kun kiinnittyminen opiskeluun tai työelämään pitkittyy. Sosiaalityö kohdentuu useimmiten yksilötason ongelmiin, joihin pyritään vastaamaan erilaisin kuntouttavien ja aktivoivien toimenpitein (Matikainen 2006: 33). Sosiaalityön resurssit eivät aina riitä tarjoamaan asiakkaille riittävää ja syvällisempää muutokseen tähtäävää sosiaalityötä. Erityisesti silloin, kun nuorella on vain vähän voimavaroja ja hänen elämäntilanteensa on monin tavoin sekava, nuori tarvitsee pitkäkestoista prosessinomaista lähitukea. Tällöin sosiaalityöntekijä voi ohjata nuoren hankepohjaiseen palveluun, kuten Voimalinja. Voimalinja-hanke toimii perussosiaalityön tukena erityispalveluna, palvellen helsinkiläisiä nuoria. Sinne siirtyminen on vapaaehtoista, eikä toimintaan kuulu sanktioiminen. (Palola ym. 2012: 57.)

2.2 Voimalinja

Voimalinja on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston kolmivuotinen hanke, joka on perustettu ensisijaisesti tukemaan nuorten kouluttautumista ja työllistymistä. Hanke on aloitettu 2011 ja kestää vuoden 2013 loppuun. Se on alun perin perustettu palveluksi ensisijaisesti sellaisille nuorille, joiden toimeentuloasiakkuus on ollut alkuvaiheessa.

Arvioinnin tuen tarpeesta tekee aluksi sosiaalityöntekijä, mutta tuen tarvetta voidaan arvioida myöhemmin muiden toimijoiden parissa ja kesken. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston organisaatiossa Voimalinja-hanke sijoittuu perhe- ja sosiaalipalveluiden alaisuuteen kuuluvaan nuorten palveluihin. (Voimalinja 2013) Hankkeessa mukana olevat nuoret aikuiset ovat iältään 18 – 25 välillä.

Voimalinjan-hanke voidaan määrittää erityispalveluksi nuorten toimeentulotukiasiakkaiden tarpeisiin, sosiaaliasemien perussosiaalityötä täydentäväksi tueksi (Palola ym. 2012: 57). Voimalinjan tehtävä on olla osana sosiaalityötä ja mahdollistaa tämän perustehtävän kokonaisvaltainen tuki. Sosiaalityön käsikirjassa määritellään tällaiset palvelut sellaiseksi työmuodoksi jolla pyritään ennen kaikkea vastaamaan nuorten elämänhallinnallisiin tarpeisiin (Karjalainen 2011: 202). Työskentely on pääasiassa yksilötyöskentelyä, joka sisältää palveluohjausta, tukea, neuvontaa ja asioiden hoitamista yhdessä asiakkaan kanssa. Asiakkaalla on myös mahdollisuus osallistua Uusix- verstaan ryhmätoimintaan. Prosessi on aina asiakaslähtöinen ja asiakas osallistuu prosessin suunnitteluun sen kaikissa vaiheissa. Voimalinja-hankkeen työskentelyn tavoitteena on saada nuori kiinnittymään koulutus- tai työelämään. Nuoren elämäntilanteeseen perehdytään kokonaisvaltaisesti ja pyritään tukemaan nuorta, sekä poistamaan esteitä koulutukseen tai työelämään sijoittumisen tieltä (Voimalinja 2013).

Voimalinjan asiakkuus perustuu aina nuoren vapaaehtoisuuteen ja tarpeeseen. Edellytyksenä on myös toimeentulotukiasiakkuus sosiaalityön palvelupisteellä ja valtaosa asiakkaista ohjautuu Voimalinjaan sosiaalityöntekijän kautta. Asiakkuus sosiaaliasemalla jatkuu, vaikka asiakas aloittaisi työskentelyn hankkeessa ja asiakasta voidaan tavata myös yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa. Nuori voi ottaa myös itse yhteyttä suoraan hankkeen ohjaajiin (Voimalinja 2013.)

Voimalinja raportin mukaan usein esteinä työllistymiselle tai kouluttautumiselle heidän asiakkaillaan ovat asunto-ongelmat, päihteiden käyttö, erilaiset mielenterveyden ja sosiaalisen kanssakäymisen ongelmat sekä velka-asiat (Voimalinja 2013). Hankkeen aikana on myös huomattu, että tarvetta on intensiivisemmälle työskentelylle, asiakkaan mukana kulkemiselle eri palveluissa ja asioiden hoidossa. Nuorten tarpeet vaihtelivat lyhyestä avun tarpeesta kokonaisvaltaisempaan selvitystyöhön ja tukeen. Erilaisiin konkreettisiin työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin ohjaaminen on joidenkin nuorten kohdalla kaukainen tavoite.

Voimalinja-hankeen ohjaajat tekevät aktiivisesti yhteistyötä sosiaaliasemien lisäksi eri yhteistyötahojen kanssa. Haasteiden selvittämisessä käytetään apuna Voimalinjan yhteistyötahojen tarjoamia palveluita. Näihin palveluihin ei pelkästään ohjata, vaan käydään niissä yhdessä (Voimalinja 2013). Yhteistyötä Voimalinjassa on tehty Työ- ja elinkeinotoimistojen, Helsingin terveystalouden, Helsingin asumispalvelujen, sekä Helsingin työvoiman palvelukeskus Duurin kanssa. Yhteistyötä on toteutettu myös talous- ja velkaneuvonnan, Kelan, psykiatristen poliklinikoiden, nuorisoyhteisöjen, Vamoksen, Sovinto ry:n, Aittis -hankkeen, Hero ry:n, Suomen Setlementtisäätiön sekä eri opilaitosten kanssa (Voimalinja 2013)

3 Kuntouttava sosiaalityö

Käsitlemme tässä osiossa kuntouttavan sosiaalityön määritelmää, tavoitetta ja tarvetta sekä tähän orientaatioon kuuluvia työmuotoja.

Sosiaalitoimella ja työvoimahallinnolla on mahdollisuus ohjata nuoria tarkoituksenmukaisesti palveluihin. Näillä vakiintuneilla ohjaus- ja palvelujärjestelmillä ei kuitenkaan ole resursseja tunnistaa tarpeeksi sosiaalisesti syrjäytymiseen liittyviä koulutus-, kuntoutus- ja työllisyystarpeita. On herätty huomaamaan, että eniten tuen tarpeessa olevat nuoret asiakkaat jäävät usein auttamisjärjestelmän ulkopuolelle. Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääminen yhdistyessä muihin elämänhallinnan pulmiin tuo esiin sellaisen palvelutarpeen, johon sektorikohtainen auttamisjärjestelmä ei kykene vastaamaan. (Karjalainen 2011: 207.) Kuntouttavan sosiaalityön orientaatioon kuuluva sektorirajat ylittävä yhteistyö voi luoda pohjan monitoimijajärjestelmien muodostumiselle (Karjalainen 2012: 188).

3.1 Kuntouttavan sosiaalityön -määritelmä

Viime vuosien yhteiskunnan muutokset ovat vahvistaneet tarvetta kuntouttavaan sosiaalityöhön, joka voidaan ymmärtää monimuotoisena muutostyönä. Sosiaalityöltä odotetaan valmiutta vastata haasteisiin työskentelemällä uudenlaisten ongelmien ratkaisemiseksi (Sosnet n.d.) Sosiaalityön asiakastyöskentelyn odotetaan vastaavan työllistymisen tukemiseen ja pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisyyn. Näin ollen kuntien sosiaalitoimelle on tullut keskeinen rooli vaikeasti työllistyvien palveluissa ja niiden kehittämis-

sä. Näiden haasteiden ratkaisemiseksi voidaan käyttää kuntouttavan sosiaalityön orientaatioissa käytettäviä työmenetelmiä. Kuntouttavassa sosiaalityössä tarvitaan aktiivista, kuntouttavaa ja verkostomaista työotetta. Kuntouttavan sosiaalityön käytännöt ja teoria ovat kiinnittymässä oman aikansa yhteiskunnalliseen tilanteeseen. (Tuusa 2005:1, 40, Sosnet n.d.)

Kuntouttava sosiaalityö työorientaationa voidaan nähdä osana yhteiskunnallista aktiivista sosiaalipolitiikka ja osana laajempaa käsitettä kuntoutuksesta. Kuntoutus on perinteisesti jaettu neljään alueeseen, lääkinnälliseen, ammatilliseen, kasvatukselliseen ja sosiaaliseen kuntoutukseen. Tässä nelijaossa voidaan painottaa eri osa-alueiden tavoitteita tai niihin sisältyviä toimenpiteitä (Järvikoski – Härkäpää 2011: 20–22.) Kuntoutus sosiaalityössä perustuu sellaisiin työotteisiin, joissa kiinnitetään huomiota asiakkaan subjektiuteen ja osallisuuteen (Järvikoski – Härkäpää 2011: 23).) Kuntouttava sosiaalityö erottuu näistä muista kuntoutuksen muodoista omalla tiedollisella ja kokemuksellisella perusteella (Karjalainen 2011: 206). Kuntoutusta tässä yhteydessä ei tule sekoittaa lääketieteellisiin termeihin, eikä työttömyyttä pidä sekoittaa vajaakuntoisuuteen (Kotiranta 2008: 125,169.)

Kuntouttavassa sosiaalityössä huomioidaan työttömyyden seuraukset, huono-osaisuus ja sosiaalinen syrjäytyminen ja etsitään yksilöllisiä ratkaisuja asiakkaalle. Kuntouttavan sosiaalityön osaamista ovat neuvonta ja ohjaus, arjen hallinnan tukeminen, verkostotyö sekä työkyvyn ja työelämään liittyvien valmiuksien herättelemine. (Terveysten ja hyvinvoinninlaitos n.d.) Perustaltaan kuntouttava sosiaalityö on muutostyötä, jolla tuetaan itsenäisyyttä ja elämänhallintaa. Kuntouttavan sosiaalityön lähtökohtana on kokonaistilanteen arvioiminen, jonka pohjalta tätä muutostyötä lähdetään tekemään (Tuusa 2005: 44).

3.2 Kuntouttavan sosiaalityön tarve ja tavoitteet

Sosiaalityön tavoitteet ohjaavat sitä, pyritäänkö kuntouttavalla työotteella parantamaan ensisijaisesti työllistymisen edellytyksiä vai parantamaan asiakkaan elämänhallintaa ja autonomisuutta. Sosiaalityön kontekstissa kuntoutus määritellään ihmisen ja ympäristön muutosprosessiksi, jonka tavoitteena on itsenäisen selviytymisen, toimintakyvyn sekä hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen. Tällä pyritään muutokseen ihmisten elämässä, sekä vaikuttamaan heidän ympäristöönsä, että yhteiskunnassa (Karjalainen–Sarvimäki 2005: 43).

Kuntoutuksen käsite on saanut yhä enemmän sosiaalisia ja psykososiaalisia ulottuvuuksia. Aktiivinen sosiaalipolitiikka on osaltaan nostanut esiin kuntouttavan sosiaalityön tarpeen (Liukko 2006: 18). Käsite on tullut sosiaalityön kenttään Suomessa 2000-luvulla (Tuusa 2005: 40). Kuntouttava sosiaalityö pyrkii osaltaan vastaamaan 1990-luvun laman jättämään sosiaaliseen taakkaan. Sosiaalityön kehitys ja kehitysvaiheet ankkuroituvat yleensä oman aikansa yhteiskunnalliseen tilanteeseen.

Sosiaali- ja terveysministeriön, sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelmassa esitetään kuntouttavan sosiaalityön ammattikäytäntöjen ja työmenetelmien kehittämistä (Karjalainen, Sarvimäki, 2005). Terveyden ja hyvinvointilaitoksen mukaan kuntouttavan sosiaalityön orientaatiolla voidaan vastata erityisesti aikuis- ja nuorisososiaalityön kehittämisen haasteisiin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos n.d.) Juhila (2006) hahmottaa sosiaalityön myös yhteiskunnallisena tehtävänä, jossa tavoitellaan asiakkaan valtaistumista ja voimaantumista (Juhila, 2006: 121.) Tällä pyritään poistamaan asiakkaan elämänskulkua vaikeuttavia tekijöitä (Nummela 2011: 23).

3.3 Työmenetelmät

Kuntouttavan sosiaalityön työmenetelmiä ja käytäntöjä on kehitetty erityisesti kansalaisten aktivoimiseksi työelämään. Keskeiseksi haasteeksi on kuitenkin noussut sellaisten työmenetelmien kehittäminen, joilla voidaan vastata kokonaisvaltaiseen sosiaaliseen tukemiseen. Kuntouttava sosiaalityöorientaatio sisältää useita työmenetelmiä. Näissä hyödynnetään osallistamista, verkostoitumista ja moniammatillisuutta. Työskentely on intensiivistä, ihmisten elämänhallinnan kokonaisvaltaista, tukemista.

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen mukaan kuntouttavan sosiaalityön ammattikäytäntöjä ja työmenetelmiä ovat esimerkiksi psykososiaalinen työ, palveluohjaus, verkostotyö, palvelu- ja aktivointisuunnitelmat, tilannearviot sekä empowerment-tyyppiset työotteet. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, n.d.)

Eeva Liukko määrittelee keskeisiksi kuntouttavan sosiaalityön menetelmiksi psykososiaalisen työskentelyn, palveluohjauksen, verkostotyön ja sosiaalisen kuntoutuksen (Liukko, 2006: 102–103). Valitsimme nämä menetelmät opinnäytetyömme viitekehykseksi, koska ne tukevat toisiaan ja muodostavat näin kokonaisuuden. Kuntouttavan

sosiaalityön työmenetelmiin luetaan usein myös tilannearviot ja aktivointisuunnitelmat mutta keskitymme seuraavassa Liukon (2006) keskeisempiin määritelmiin.

3.3.1 Psykososiaalinen työ

Psykososiaalisella työskentelyllä tarkoitetaan asiakkaan kanssa tapahtuvaa henkilökohtaista vuorovaikutusta. Työskentely perustuu tarvelähtöiseen ja voimaannuttavaan ajatteluun (Liukko 2006: 102,103.) Psykososiaalisessa työskentelyssä vuorovaikutus tilanne on analyyttinen ja tavoitteellinen. Pyrkimyksenä on dialoginen vuorovaikutus, jossa huomioiduksi tulee asiakkaan oma kokemusmaailma ja sen huomioon ottaminen sekä omaksuminen työskentelyn perustaksi (Liukko 2009: 98).

Psykososiaalinen työ on asiakkaan elämismaailmassa tehtävää ruohonjuuritason työtä. Asiakaslähtöiseen työskentelyyn kuuluu psykososiaalinen ulottuvuus; tunteva ja toimiva ihminen sosiaalisessa tilanteessa. Asiakkaan tilanne huomioidaan kokonaisvaltaisesti, jossa huomioidaan niin taloudelliset, sosiaaliset kuin psyykkisetkin ongelmat. Psykososiaalisessa työskentelyssä tulee näkyviin myös yhteiskunnallinen ulottuvuus, kun se kohdentuu asiakkaan kannalta tämän merkittäviin sekä virallisiin että epävirallisiin sosiaalisiin suhteisiin. Lähtökohta psykososiaaliselle työlle on sosiaalipolitiikassa. Psykososiaalinen työ on siis sosiaalityön orientaatio, ei terapiamuoto (Granfelt 1993: 222–223.)

Liian nopea opiskeluun tai työelämään johtava toimenpide ilman muuta tukea ja apua, voi etäännyttää asiakkaan ohjauksen piiristä. Psykososiaalinen työskentely edellyttää työntekijältä vankkaa tuntemusta asiakkaan ongelmista, sekä asiantuntemusta ratkaista näitä asiakkaan kanssa vuorovaikutuksessa. Psykososiaalisessa työskentelyyn liittyy myös olennaisesti asiakkaan ymmärtämisen näkökulma. Asiakkaat tulevat palvelun piiriin hyvin erilaisista elämäntilanteista, asiakkaan ymmärtämiseksi työntekijän on tärkeää ymmärtää myös kulttuurien ja elämäntyylien erilaisuus. Työntekijällä on oltava kykyä ymmärtää asiakkaan subjektiivista kokemusmaailmaa. On tärkeää kuulla asiakkaan elämäntarina arvottamatta ja löytää asiakkaan kertomasta asiakkaalle tärkeimmät asiat. Tämä toimii perustana, jonka varassa muutokseen tähtäävä työskentely parhaiten etenee (Raunio 2009: 178–182.)

Toisen ihmisen ymmärtäminen on sosiaalityön keskeinen alue. Ammattilaisen asiantuntijuus ja teoreettinen tieto mahdollistavat ilmiöitten ja prosessien ymmärtämisen.

Kuitenkaan pelkkä teorian pohjalta tehty kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta ei välttämättä ole asiakkaalle tosi. Jos asiakas ei saa ymmärretyksi tulemisen kokemusta, hänen vaikeutensa ei vähene. Tilanne voi tuntua ahdistavammalta, jos on avautunut tilanteestaan työntekijälle tulematta ymmärretyksi. Asiakkaassa voi herätä toivottomuus, eikä tule tilaa toivolle, joka on muutokseen tähtäävän toiminnan välttämätön ehto. Tämän vuoksi asiakkaan kokemusmaailman ymmärtäminen, sekä sen eri osa-alueiden integroiminen toisiinsa on tärkeää (Granfelt 1993:212.)

3.3.2 Palveluohjaus

Palveluohjaus on kuntouttavan sosiaalityön merkittävä työmuoto. Hyvin tehty psykososiaalinen työ tuo vaikuttavuutta palveluohjaukselle. Se rakentuu asiakkaan ja työntekijän väliseen luottamukseen, sekä tasa-arvoiseen vuorovaikutussuhteeseen, jonka tavoitteena on tukiverkoston rakentaminen siten, että se tukee asiakkaan toimijuutta ja kykyä itsenäiseen elämään. Perusajatuksena palveluohjauksessa on se, että asiakkaan ei tarvitse kohdata yksin palvelujärjestelmän heikkouksia. Palveluohjauksen kautta asiakas saa rinnalleen sitoutuneen tukijan niihin tilanteisiin, joissa palvelujärjestelmä ei toimi asiakkaan ymmärryksen, edun tai tarpeen mukaisesti (Liukko 2006:104.) Palveluohjauksen onnistuminen edellyttää luottamusta ja tasa-arvoista dialogia asiakkaan kanssa ja niiden rakentuminen taas intensiivistä psykososiaalista työskentelyä.

Palveluohjausta määriteltäessä kuvaavaa on se, että se saa erilaisia määrittäyksiä, riippuen asiakkaasta tai asiakasryhmästä. Yhtenäistä niille kuitenkin on se, että se perustuu asiakaslähtöisyyteen ja on asiakkaan etua korostava ohjauksen työmuoto. Palveluohjaus perustuu asiakkaan voimavaroihin ja pyrkii asiakkaan oman luonnollisen tukiverkoston rakentamiseen virallisen verkoston kustannuksella (Suomen palveluohjaus yhdistys, n.d.)

Palveluohjaus on käsitteenä saanut erilaisia muotoja sen kehittämistyön aikana 90-luvulta alkaen. Tällä hetkellä kehittämistyön kautta syntyneen määritelmän mukaan katsotaan palveluohjauksen sisältävän kolmenlaisia työmalleja. Näitä ovat ohjaus- ja neuvonta, palveluohjauksellinen työote sekä yksilökohtainen palveluohjaus. Tämä kolmijakoinen malli antaa mahdollisuuden tukemiseen kuntoutusprosessin aikana, asiakkaan tarpeen ja tilanteen mukaisesti. Toisin sanoen eri työotteita voidaan käyttää asiakkuuden eri vaiheissa tai tarjota vain jotain niistä, asiakkaan tarpeen mukaan. Näitä kaikkia voidaan myös räätälöidä ja soveltaa siten, että ne vastaavat kaikenlaisten asia-

kasryhmien tarpeisiin. Työotteet toimivat myös omina erillisinä kokonaisuuksinaan, sen mukaan, kuinka yksilöllistä tai intensiivistä tukea asiakas tarvitsee (Hänninen 2007:14.) Palveluohjaus voidaan jakaa kolmenlaiseen työtapaan; varsinaiseen palveluohjaukseen, jossa asiakkaan ja ohjaajan yhteistyö on tiivistä, palveluohjaukselliseen työotteeseen, jossa palvelut varmistetaan ja koordinoidaan asiakkaan tarpeiden mukaisesti, sekä neuvovaan työotteeseen, jossa asiakasta autetaan toimimaan jonkin tarkoin rajatun ongelman ratkaisemisessa (Suominen, Tuominen:2007: 31–33).

Palveluohjaus rakentuu asiakkaan, hänen tukiverkostonsa, palveluohjaajan sekä muiden palveluntuottajien ympärille, siten, että asiakas otetaan kumppaniksi mukaan prosessiin. Tavoitteena on palveluohjaajan tarpeettomaksi tekeminen ja asiakkaan itsenäisyyden tukeminen (Hänninen 2007: 4). Ohjauksella voidaan tukea ristiriitaisissa tilanteissa, tarjota aikaa, huomiota ja kunnioitusta sekä paikata työelämän murroskohdissa syntynyttä arvokkuusvajetta (Onnismaa, 2007: 69).

Palveluohjauksen keskeinen asia on sen prosessiluonteisuus. Prosessi voi olla lyhyt tai pidempiaikainen, johon sisältyvät palveluohjauksesta sopiminen, lähtötilanteen selvittäminen, tavoitteiden asettaminen, mahdollisuuksien ja vaihtoehtojen etsiminen, toteutus, koordinointi ja seuranta sekä palvelusopimuksen päättäminen (Reito 2006: 35.) Palveluohjaaja kulkee koko prosessin läpi yhdessä asiakkaan kanssa ja rinnalla, tukien asiakkaan toimijuutta. Prosessi etenee tukemalla asiakkaan voimavaroja, kunnes yhteisesti sovitaan, että prosessi voidaan saattaa päätökseen, eikä asiakas enää tarvitse palveluohjaajaa. Ohjauksellisilla työtavoilla voidaan tukea ihmisten mahdollisuuksia sijoittaa ura- ja elämänsuunnittelu oman elämän osaksi ja toisaalta löytää oma paikkansa työelämässä tai muilla elämänalueilla (Onnismaa 2007: 15)

3.3.3 Verkostotyö

Verkostotyötä tehdään monella tasolla. Työskentely voi tapahtua asiakkaan omissa verkostoissa, johon voivat kuulua esimerkiksi perhe, ystävät ja muut asiakkaan tärkeät kontaktit. Työ voi tapahtua myös moniammatillisissa tiimeissä, jossa työryhmät koostuvat eri alojen ammattilaisista jotka ovat kokoontuneet asiakkaan asioiden äärelle. Tässä opinnäytetyössämme keskitymme kuvaamaan poikkihallinnollista, sektorirajat ylittävää verkostoitumista.

Verkostotyön johtoajatuksena ovat sektorirajat ylittävien toimijoiden järjestelmällinen ja suunnitelmallinen asiakkaan tukeminen ja auttaminen moniammatillisesti. Asiakkaiden tilanteet ovat monitahoisia ja yhteistyötä tarvitaan TE-toimistojen, eri oppilaitosten, asuntotoimistojen, Kelan ym. toimijoiden kanssa. Usein aloite verkostotyöstä ja tarve asiakkaan viranomaisverkoston kokoamisesta tulee sosiaalitoimen puolelta. Monitoimijuuteen perustuva työskentely tuo kokonaisvaltaista näkemystä asiakkaan asioihin. Verkoston eri toimijat pääsevät sopimaan vastuistaan ja rooleistaan suhteessa asiakkaan tilanteeseen (Krook 2012:65,66.)

Poikkihallinnollisten ryhmien muodostamat palveluviidakot eivät välttämättä tue heikommassa olevien auttamista. Moniammatillisella sektorirajat ylittävällä ammattilaisten verkostolla olisi mahdollisuus muodostaa toisiaan täydentävä kokonaisuus, jolla asiakkaan kokonaistilanne pyritään turvaamaan. Verkostoituneet ammattilaiset tietävät keihin olla yhteydessä, kun täydentävää asiantuntemusta tarvitaan. Usein asiakkaan elämäntilanne vaatii useamman, kuin yhden toimijan apua ja tukea. Yhdessä työskentely lisää työn vaikuttavuutta, säästää rahaa ja vähentää työntekijöiden kuormittumista (Seikkula–Arnkil 2009:13.) Poikkihallinnollisen yhteistyön lisäksi voidaan puhua myös monitoimijaisesta yhteistyöstä, jossa kolmatta sektoria, julkista valtaa, yhteisöjä ja yrityselämää haetaan yhteen, yhteisen hyvän saavuttamiseksi (Määttä 2007:13.)

Verkostoitumisen haasteellisuus on siinä, että toimiakseen hyvin, sen tulisi toteutua rakenteellisena, eikä vain niin, että tietyt työntekijät tietyissä työyksiköissä ymmärtävät sen merkityksen. Verkostotyöskentely ei toimi rakenteissa ilman työntekijöitä, jotka ymmärtävät verkostotyön mahdollisuudet ja joilla on kykyä ylläpitää verkostoja. (Liukko 2006: 105,107.)

3.3.4 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalisen kuntoutuksen katsotaan olevan osa kuntoutuskokonaisuutta, johon kuuluu lääkinnällisen-, kasvatuksellisen ja ammatillisen kuntoutuksen muodot. Kun kyse on sosiaalisesta kuntoutuksesta, kuntoutumisen lähtökohdaksi tulee prosessi, jossa tavoitteena on sosiaalisen toimintakyvyn vahvistuminen. Selviytymistä arkipäivän eri toiminnoista, vuorovaikutussuhteista sekä toimintaympäristöissä olevista rooleista voidaan tukea muun muassa liikkumisen helpottamisella, asumiseen liittyvissä haasteissa, taloudellisen tilanteen turvaamisella sekä sosiaalisten verkostojen tuella (Sosiaaliportti 2013, n.d.).

Sosiaalisessa kuntoutuksessa huomio on nimenomaan yksilön osallisuudessa yhteisöihin ja yhteiskuntaan (Järvikoski, Härkäpää, 2011: 147). Tältä osin siinä on vahva sosiaalipedagoginen työorientaatio. Yksilön subjektiuden vahvistamista ja elämänhallinnan tukemista lähestytään sosiaalipedagogiikassa nimenomaan pedagogisena, inhimillistä kasvua ja oppimista koskevana kysymyksenä (Hämäläinen 2000: 22).

Sosiaalisen kuntoutukseen olennaisesti liittyy myös kuntouttavan sosiaalityön työote, jota pidetään laajempänä käsitteenä, kattokäsitteenä, sosiaalityössä tehtävälle kuntoutustyön prosessille. Nämä kaksi käsitettä voivat helposti sekoittua keskenään. Sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiksi voidaan määritellä sellaiset asiakastyön vuorovaikutustilanteet, joissa ollaan tekemisissä muiden kanssa. Esimerkkeinä tällaisista tilanteista ovat ryhmätoiminnot, arkiseen yhdyskuntatyöhön liittyvät asukastoiminnan tilanteet tai itse asiakastilanteisiin ja asiakasryhmien perusteella olemassa olevaan yhdessäoloon ja toimintaan (Liukko 2006:102.) Tällä rajauksella voi tuoda näkyväksi erityisesti sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvän yhteisöllisyyden sekä vuorovaikutuksellisen prosessin, jotta se erottuisi kuntouttavan sosiaalityön alla olevaksi erilliseksi menetelmäksi. Raja-
us erottaa kuntouttavan sosiaalityön ja sosiaalisen kuntoutuksen omiksi työmenetelmikseen, tehden kuntouttavasta sosiaalityöstä kattokäsitteen, johon sosiaalinen kuntoutus osana kuuluu. Sosiaalinen kuntoutus on ydin, jossa toiminta ja kuntoutusprosessi liitetään yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen ajatteluun, sekä arjen voimaannuttavien ja valtaistavien tekijöiden hyödyntämiseen (Liukko 2006: 102).

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Tutkimuskysymys

Alkuperäinen ongelmanasettelu ja tutkimuskysymys tulevat Voimalinjan toiveista saada tietoa siitä, millaisia opiskeluun ja työelämään sitoutumiseen liittyviä haasteita nuorilla on.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat: Millaisia kiinnittymisen haasteita nuorilla on opiskelu- ja työelämäpoluilla. Toinen kysymys on miten opiskeluun ja työelämään kiinnittymistä voidaan tukea.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa, joka perustuu Voimalinjan nuorten vastauksiin ja jota voidaan hyödyntää Voimalinjan -tyyppisten työmuotojen kehittämisessä. Tutkimuskysymykseen haemme vastauksia nuorilta opiskelun ja työn merkityksen, tuen tarpeen ja voimavarojen kysymisen kautta.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Kävimme alustavat keskustelut opinnäytetyöstä elokuussa 2012 Voimalinjan työntekijöiden edustajien kanssa. Tällöin sovimme aiheesta ja sovimme säännöllisestä yhteydenpidosta työn suhteen. Opinnäytetyömme aihe kiinnosti Voimalinjan ohjaajia, koska nuorten kokemusten kautta saadusta tiedosta on merkitystä työnkehittämisessä. Voimalinja-hanke päättyy 2013 lopussa, jolloin kaikki tieto ja kehittämistyö on tarpeellista työmuodon vahvistamiseksi ja sen esille tuomiseksi.

Tutkimusongelmamme lähtökohtana oli tutkia kokemuksia opiskelun ja työelämään sitoutumisen haasteista. Vastausten saaminen tällaiseen tutkimusongelmaan saadaan parhaiten kysymällä nuorilta itseltään, millaisia kokemuksia ja ajatuksia heillä asiasta on. Koska kokemusten selvittäminen antaa nuoren subjektiivisen näkökulman opiskeluun sitoutumisen haasteista, päätimme aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun. Päätimme tehdä teemahaastattelun, koska se ei sido haastattelua tiettyyn kategoriaan, eikä se ota kantaa aiheen käsittelyn syvällisyyteen, vaan kertoo sen, että haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. Teemahaastattelun kautta voidaan tuoda esille se, että ihmisten tulkinnot asioista ja niille antamat merkitykset ovat olennaista tietoa tutki-

muksen kannalta (Hirsjärvi – Hurme 2008: 48). Voimalinjan asiakkaiden yhteinen piirre on toimeentulotukiasiakkuus sekä ikä 18–25 vuoden välillä. Muuten kohderyhmä on lähtökohdiltaan ja opiskelu- ja työelämä kokemuksiltaan erilainen.

Tutkimus tehtiin kvalitatiivisella menetelmällä. Aineistonkeruun menetelmäksi valitsimme puolistrukturoidun teemahaastattelun. Tälle menetelmämme on ominaista se, että haastattelulle on valittu etukäteen jokin näkökulma (Hirsjärvi – Hurme 2008: 47). Haastattelukysymykset valitsimme sen mukaan, mitkä vastaisivat parhaiten tutkimuskysymykseen. Haastattelukysymykset teemoittelimme, siten että ne vastaisivat monipuolisesti haasteisiin ja tuen tarpeisiin. Teemat ja kysymykset olivat kaikille samat ja vastaukset sai esittää omin sanoin. Teemahaastattelu ei kuitenkaan tarkoita sitä, että haastattelu kulkee omalla painollaan ilman suuntaa, vaan etukäteishahmotelman avulla ja teemaluettelolla on varmistettava se, että keskustelu kohdistuu tutkimusongelman kannalta olennaisiin asioihin. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 103.)

Opinnäytetyössämme kysyimme nuorten omia kokemuksia jostain tietystä ilmiöstä. Tästä syystä ajatuksena oli, että haastattelumenetelmä, joka on enemmän keskustele-va, kuin tiukka kysymyssarja, auttaa nuorta kertomaan vapaammin omista kokemuksistaan haastattelutilanteessa. Toisaalta, jos haastattelun luonnetta ja tapaa ei ole etukäteen haastateltavalle kerrottu, voi haastateltavalle tulla mielikuva, että vastaukset eivät ole tärkeitä tai merkittäviä (Hirsjärvi – Hurme 2008: 103). Etenkin nuorten kohdalla on tärkeää haastateltavan tunne siitä, että heidän mielipiteistään ollaan kiinnostuneita. Haastattelijan on hyvä saada nuori motivoituneeksi vastaamaan ja välittää tunne siitä, että hän osallistuu tutkimukseen ja on avuksi. Nuoruuden ikävaiheeseen länsimaaisissa kulttuureissa kuuluu etääntyminen aikuisten maailmasta, joten haastattelu ja kysymykset nuori voi tulkita helposti uteluksi. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 132.) Teemahaastattelun joustavuudella tavoittelimme myös sitä, että tilanne on mahdollisimman keskustele-va ja vapaamuotoinen, unohtamatta kuitenkin tutkimusongelmamme viitekehystä, kuntout-tavaa sosiaalityötä.

4.3 Aineiston keruu

Kaikki haastateltavat nuoret aikuiset osallistuivat haastatteluihin vapaaehtoisesti. Tämä oli myös edellytys saatavien vastausten oikeellisuuden kannalta. Valitsimme haastattelumenetelmäksi yksilöhaastattelun. Tällä pyrimme saamaan kunkin nuoren oman mielipiteen esiin. Ryhmähaastattelun käyttö voisi tuottaa enemmän aineistoa, kun ryhmä

aktivoisi puhumaan. Yksilöhaastatteluilla halusimme varmistaa sen että löytäisimme mahdolliset eroavaisuudet ja etteivät hiljaisten äänet jäisi ryhmässä kuulematta. Samalla ryhmän dynamiikka saattaisi vaikuttaa vastauksiin. Ryhmä saattaa etsiä keskinäisiä yhteneväisyyksiä enemmän kuin erilaisuuksia. (Alasuutari 2011: 151–152.) Ryhmähaastattelu onkin merkityksellinen silloin kun halutaan selvittää miten yksilöiden välille muodostuu yhteinen kanta jostain ilmiöstä (Hirsjärvi – Hurme 2008: 61).

Haastateltavat olivat kaikki Voimalinjan asiakkaita. Haastattelupyynnöt esitimme aluksi Voimalinjan ohjaajille, jotka esittivät pyynnöt eteenpäin nuorille. Ohjaajien toimesta kysyttiin, tuleeko haastatteluihin osallistuvilla olla jotain yhtenäistä piirrettä tai elämäntilannetta. Voimalinjan edustajat eivät halunneet rajata kohderyhmää tarkemmin, vaan halusivat näin jättää mahdollisuuden erilaisista lähtökohdista tulevien nuorten kokemusten kuulemiselle. Laadimme ohjaajille, eteenpäin lähetettäväksi, rekrytointikirjeen ja liitimme siihen opinnäytetyöstä kertovan tiedotteen. Tiedotteessa toimme esiin haastattelun aiheen ja siihen liittyvät eettiset seikat. Toivoimme tämän helpottavan osallistumista haastatteluihin. Voimalinjan nuoret asiakkaat tulevat eri puolilta Helsinkiä ja halusimme helpottaa osallistumista myös viemällä haastattelutilanteen lähemmäksi heitä. Kahdeksan tehtyä haastattelua tehtiin neljässä eri paikassa. Voimalinjan omien tilojen läheisyydessä samassa rakennuksessa Käenkujalla, itäkeskuksessa STOA:n tiloissa, Malmin nuorisotalolla ja Vuosaaren sosiaalitoimistossa.

Haastattelutilanteista pyrimme luomaan luottamuksellisen ja vapautuneen tunnelman. Kaikki osallistuivat haastatteluihin vapaaehtoisesti. Tämä on tietojen hankkimisen eettisyyden kannalta oleellista. Nuoret osoittautuivat halukkaiksi osallistumaan näihin haastatteluihin. Tulkitsimme tämän osin myös siten, että tutkimuksen aihe oli tärkeä nuorille ja he halusivat mielellään kertoa kokemuksensa aiheesta meille. Haastateltavat saivat aluksi luettavakseen tiedotteen, jossa vielä kerrattiin haastatteluun osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja kerättävien tietojen salassapidosta. Lisäksi haastateltavat saivat allekirjoitettavaksi suostumuslomakkeen ennen haastattelun alkua. Suunnitelimme haastattelurungon siten, että se olisi kaikille haastateltaville sama. Varauduimme kysymyksiä laatiessamme siihen, että vastaajat eivät ymmärtäisi kysymyksiä samalla tavalla omasta todellisuuskäsityksestään. Tästä syystä olimme varautuneet avaamaan kysymyksiä tarvittaessa. Kysymyksiä avattaessa pyrimme välttämään johdattelevia sanoja ja määritelmiä. Kuitenkin avaamisessa tuli tuoda esiin konkreettisia vastausvaihtoehtoja, joissa kerroimme esimerkiksi erilaisista opiskelumuodoista.

Haastattelutilanteen rajaamisen koimme haasteelliseksi. Haastateltavat olivat meille kohderyhmänä työkokemusten kautta tuttu. Oli etukäteen mietittävä sitä, ettei työn kautta opittu ammattirooli vaikuta haastattelutilanteeseen ja sitä kautta nuorten vastauksiin. Opinnäytetyöntekijät ovat työskennelleet nuorten parissa ja ohjaustyössä, joten ohjauksellinen työote voi tulla esiin, jollei asiaa tiedosta, tilanteissa, joissa nuori kertoo elämästään ja haasteistaan opiskelu- ja työelämässä. Pidäytyminen pelkässä haastattelijan roolissa tuotti näin vaikeuksia. Pidimme tätä yksiselitteisesti kokemattomuutena tähän rooliin. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 96–98.) Nuorten kanssa paljon työskennelleenä on meille myös muodostunut erilaisia, melko vahvojakin näkemyksiä siitä, mitä haasteita nuorilla voi olla, joten myös näiden näkemysten siirtäminen taka-alalle vaati tiedostamista ja keskustelua työryhmässä etukäteen. Haastattelut suoritimme niin, että paikalla oli aina kaksi haastattelijaa, saadaksemme kaikille haastattelukokemusta. Loppua kohden haastatteluvarmuutemme lisääntyi, mikä kertoi alun lievästä epävarmuudesta.

Päätimme aluksi haastatella kuutta nuorta. Varmistaaksemme riittävän osallistujamäärän, nuoria kutsuttiin muutama enemmän. Lopulliseksi määräksi tuli kahdeksan haastateltavaa. Osallistuminen haastatteluihin oli pääasiassa innostunutta. Mahdollisesti tähän vaikutti Voimalinjan ohjaajien alustus haastatteluun osallistumisesta, rekrytointikirjeemme lisäksi. Haastattelutilanteissa kaksi perui tulonsa, mutta saimme heidän tilalleen nopeasti uudet haastateltavat. Kahdeksan nuoren haastattelujen perusteella näytti siltä, että olimme saaneet niin paljon tietoa, että saamme riittävästi näkökulmaa tutkimuskysymykseemme. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii ymmärtämään jotakin tapahtumaa tai ilmiötä syvällisemmin, yleistämisen sijaan, joten melko pienikin haastateltavien joukko riittää (Hirsjärvi – Hurme 2008: 58–59). Myös haastateltavien määrän etukäteen lyöminen lukkoon kvalitatiivisessa aineistokeruussa ei ole olennaista, vaan se voi olla joustavaa ja avointa (Hirsjärvi – Hurme 2008: 59).

4.4 Aineiston analyysi

Litteroimme aineiston sanasta sanaan ja kukin sai kirjoitettavaksi omat haastattelunsa. Tämän jälkeen tutustuimme aineistoon lukemalla sitä läpi useaan kertaan. Lukemisen aikana huomasimme, että valitsemiemme teemojen alle löytyi vastauksia usean eri teema-alueen kysymyksien kautta. Tästä syystä etsimme koodaamalla pääteemoihin liittyviä vastauksia koko aineistosta. Koodauksen apuna käytimme värejä sopien kullekin teemalle oman värinsä. Tarkoituksemme oli koodata aineisto valitsemiemme tee-

mojen eli opiskelun ja työn merkityksen, tuen tarpeen ja voimavarojen, alle. Näin pyrimme ensin löytämään tekstimassasta ja sen jälkeen erottamaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet (Eskola – Suoranta 2008: 174).

Tämän jälkeen nostimme aineistosta esiin sellaisia, samankaltaisuuksia, jotka liittyivät nuorten kokemiin haasteisiin ja tuen tarpeeseen. Nämä samankaltaisuudet tiivistimme jälleen pääteemojen alle.

Ensin analysoimme aineistoa yksin. Tämän jälkeen vertasimme esiin nostamiamme asioita ja teimme lopulliset valinnat tuloksiin. Näin pyrimme varmistamaan sen, että samankaltaisuudet ovat juuri niitä, mitä aineistosta halusimme esiin nostaa.

5 Tulokset

Käymme tässä osassa läpi aineiston analyysistä saatuja tuloksia. Esittelemme tulokset teemoittain. Olemme irrottaneet teemoittelussa aineistosta sitaatteja, joita tuomme esille, kuvataksemme aineistoa sekä perustellaksemme tekemiämme tulkintoja. (Eskola – Suoranta 2008: 174–180.) Teemoitettujen kysymysten lisäksi kysyimme nuorilta taustakysymyksenä heidän toimeentuloasiakkuuden pituuden.

5.1 Pitkään toimeentulotuen asiakkaana

Voimalinja-hankkeen alkuperäinen tarkoitus oli auttaa alle kolme kuukautta toimeentulotuen asiakkaina olleita pääsemään opiskelu – tai työelämäpolulle. Haastateltujen asiakkaiden toimeentulotukiasiakkuus oli kaikilla pidempi, puolesta vuodesta aina viiteen vuoteen.

5.2 Opiskelun ja työn merkitys

Kysyimme haastateltavilta asiaa kolmella kysymyksellä mikä merkitys opiskelulla / työllä on sinun elämääsi? Mitä toiveita sinulla on opiskelun tai työn suhteen? Miten haluaisit suorittaa opintoja?

Näillä kysymyksillä halusimme selvittää sitä, millainen nuorten suhtautuminen opiskeluun ja työssäkäyntiin on. Tutkimusasetelman kannalta voi olla merkittävää onko nuorilla ylipäättään toiveita opiskeluun pääsystä ja työssäkäynnistä ja jos on, niin millaisia. Samalla nuoren kiinnittymisen kannalta on merkittävä tietää, millainen merkitys näillä on nuoren elämässä. Työmenetelmien valinnoissa on myös oleellista tietää mitkä ovat nuoren esittämät merkitykset.

Vastausten mukaan opiskelua pidettiin yleisesti tärkeänä ehtona työllistyä haluamalleen alalle. Kukaan haastateltavista ei kertonut opiskelun olevan turhaa tai vailla merkitystä heidän mielessään. Vastauksista tuli myös esiin se, että opiskelua ja työtä pidettiin tärkeänä elämän sisällön, arvostuksen ja itsenäistymisen takia.

Koulu on tärkeä, sitten niiku työ. Jos mulla ei oo mitään ammattia, miten mä voin tehdä töitä? H6.

No, saa palkkaa ja pärjää elämässä ni se olis se tärkeä ja sit ajattelee sitä muuttoo, et muuttaa kotoo pois et saa sit omaa rauhaa, se olis se tavote. H3.

Kysymykseen, millaisia toiveita sinulla on koulutuksen tai työn suhteen, kaikilla oli toive pääsystä opiskelemaan sekä tulevaisuudessa myös työelämään. Kaikki haastateltavat olivat halukkaita saamaan koulutuksen. Haastateltavat kertoivat halustaan päästä opiskelemaan toivomalleen alalle, joten nuoret pitivät tärkeänä, että opiskeltava ala tai työ olisi heille mielekästä. Joidenkin vastauksista esiin tuli tarkennettu toive pääsystä tiettyyn ammatilliseen koulutukseen tai tiettyyn työhön.

No mä haluan tehdä jotain mielekästä. silleen että mä en haluu ottaa opintolainaa ja mennä jonneki opiskelemaan jotain alaa, mikä mua ei edes kiinnosta. tai ottaa velkaa sen takia. H1.

Mä haluan koulutukseen ensin. Olisi parempi työ sen jälkeen koulutuksen jälkeen. joo ja sitten se on niinku ja se on parempi.se on, sulla on ainakin.sun pitää opiskella. Mutta jos sulla ei ole mitään opiskelua niinku. H5.

Koulu on tärkeä. Sitten niinku työ. Jos mulla ei oo mitään ammattia, miten mä voin tehdä töitä. H6.

Kysymykseemme miten haluaisit opiskella, vastauksista ei noussut selkeästi suosittua opiskelumuotoa. Vastaajien toiveet opiskelumuodosta olivat erilaisia. Esiin tuli, että opiskelulla pitäisi olla jokin pidemmän aikavälin tarkoitus. Kritisointia tuli lyhyitä kursseja tai työkokeiluja kohtaan, joissa ei saanut syvempää oppia ammattiin tai siitä ei ollut mahdollisuutta työllistyä.

Kurssei mä oon käyny kolme kertaa ainaki ja ne on ollu niitä kolmen kuukauden ja sit on ollu jotain nyt oli tos sellanen kolmen päivän kokeilusysteemi. Niis ei oo mun mielest mitää järkee. et se on et sä meet sinne kolmeks päiväks kokeilee miltä se tuntuu, se ammatti ja sit sä haet sinne ja sä tiedät et sä et pääsekään. Et mä en älyy mitä järkee siin on et ...etkä sä ehi siin kolmes päivässä et tajuu siit alast vieläkkä sillee mitää et mitä siihe juttuu kuuluu jos sä meet kiinteistä tonne noin, sä meet lumee ottaa pois et kolme päivää teet sitä, ni eihän siin oo mitää järkee et ethän sä tiedä siit alast sit yhtää mitää. H3.

Opiskelumuodosta riippumatta nuoret toivat tämänkin kysymyksen kohdalla yksilöllisen tuen tarpeen, jotta selviytyisivät opiskelun haasteista.

Mut mä en oikeesti haluu suorittaa siis opintoja niinku etänä, et mä oon sellane ihmene joka tarvii sitä että joku potkii perseelle H2

Öö miten en mä tiedä. Jos joku opettais mitä pitäis tehdä tai siis että..oppisopimus ois varmaan järkevin, mutta toisaalta sekin vois sakkaa helposti. H1.

5.3 Tuen tarve ja merkitys

Tuen merkitystä nuorelle kysyimme kysymyksillä koetko tarvitsevasi tukea, millaista tukea olet saanut, sekä mihin ja millaista tukea tarvitset enemmän.

Vastauksissaan haastateltavat eivät eritelleet kysymyksiämme vaan siirtyivät kertomaan lähes yksinomaan siitä, millaista tukea he tarvitsisivat. Näiden kysymysten tausta-ajatuksena oli selvittää sitä, onko nuorilla tunne siitä, että he eivät yksin selviydy kertomistaan haasteista sekä saada tietoon heidän ajatuksiaan siitä, millaisin tukitoimin heitä voisi koulutukseen kiinnittymisessä auttaa. Kiinnostavaa oli myös se, millaiset tukitoimet nuoret olivat kokeneet tarpeitaan vastaaviksi. Tutkimuskysymykseen peilaten selvitimme tätä kautta onko haasteita ollut ja millaisia ne ovat olleet.

Monet halusivat ensin kertoa saamastaan tuesta Voimalinjan ohjaajilta, jota pitivät yleisesti hyvänä, kukin yksilöllisestä näkökulmastaan käsin. Näissä korostui se, että tuki oli

ollut kuuntelevaa ja asiakasta ymmärtävää sekä sellaista että asiakkaan asioita oli pohdittu ja ratkaisumahdollisuuksia etsitty yhdessä.

Mä oon tullu tänne et se on antanu mulle sen vapauden et mä oon puhunu mun muistaki asioista mikä on ollut oikeest paljon rentouttavampi, kun se et mä saan niinku töitä täältä työhön liittyviä apuja. Se on auttanu mua enemmän siin mielessä. H8.

Nuoret toivat esiin jonkin verran kritiikkiä joidenkin viranomaispalveluiden työntekijöiden taholta saamastaan epäkunnioittavasta kohtelusta. Epäasiallinen kohtelu tai ammattitaidottomuus, liittyi tilanteisiin nuoren asioidessa opiskelu ja työelämään liittyvien tahojen kanssa. Ammattitaidottomuutena nuoret pitivät sitä, että viranomainen ei osannut kertoa asioita, joita hän sillä hetkellä oli tullut selvittämään.

Yleisenä tuloksena vastausten perusteella oli se, että opiskeluun ja työelämään liittyvien viranomaisten ja työntekijöiden taholta nuoret toivoivat enemmän kuuntelevaa, ymmärtävää, kunnioittavaa ja joustavaa tukea, johon liittyy asiantuntijuus.

No, sellasta positiivista tukemista, ettei mitään pingotusta sillee..mee nyt töihin...vaan kuuntelis mitä oikeesti haluukin tehdä ja noin. No just sellasta tukemista eikä sellasta vittuilua, mikset sä tee jotain, vitun tunari. H1

Ku on pieniä lapsia kotona ni sitte jotai tommosta mitä nyt voi lapset tulla kipeeks tai jos pieni lapsi valvottaa öisin tai jotai ni saattaa olla et vois tulla enemmän poissaoloja ku jollain muulla et ne niiku ymmärtäis tollasta et niiku tommosta kaikenlaista. H2.

Mut jos sä oot yksin niin, sä et voi tietää niin mitä pitää tehdä ja kaikki nää. H5

Haastateltavien mukaan olisi myös hyvä, jos voisi saada tukea siihen, miten kohdata uusi toimintaympäristö, miten valmistautua haastatteluihin ja pääsykokeisiin sekä siihen, kuinka tutustua ja rohjeta kertoa esimerkiksi erityisvaikeuksistaan uudessa paikassa. Nuoret kertoivat heillä olevan pelkoja uusia paikkoja sekä tilanteita kohtaan ja toivovat rinnalla kulkemista.

Koska tää oli mulle uuspaikka ja uudet ihmiset ja se pelottaa mua tosi paljon. No, just vaikka et sielt voimalinjasta tulis joku opetelee ne paikat mun kanssa. H2

No kyl mä haluaisin että tukee enemmän näissä kouluasioissa, tämmösis, että mua tuettas siinä ja sit mä olisin vähä rohkeempi hakemaan noihi ja mennä haastatteluihi. H3

Tukea tarvittiin arkielämän sujumiseen liittyvissä asioissa. Tuen tarpeet liittyivät toiveeseen saada apua unirytmien tasapainottamiseen, omaan elämään liittyvien asioiden pohtimiseen ja selkeyttämiseen. Joillekin Voimalinjan ryhmätoiminta oli ollut viikon kohokohta, joka motivoi nousemaan aamulla ylös normaaliin päivärytmiin.

Ensinnäkii ohjaaja saa sut nousee pois sieltä sängyn pohjalta, ja liikkuu ees vaan vähäsen, et lähtee vaa vaik sinne tapaamiseen. mun tilanteessa ei ite jaksaisi te sieltä nousta. H4

No se voimalinjan kurssi kyl ainakii autto hyvin, se oli vaan sen kuukauden pituinen...harmi.. mut siinä pääs heti siihe päivärytmii...ehä siihe menny ku joku alle viikko ku oli jo päivärytmi raiteillaann..sillo aamulla heräs kuuden aikaa ja meni nukkumaan illalla 9-10 aikaan... se oli kätevää..joo se oli aina viikon kohokohta kun pääs pajalle..siel oli mukavaa porukkaa. joo, se on just ihan mukavaa , ku kaikilla on vähä sama tilanne, mut siihe mä en rupee et pistetään pöydän ääreen istumaan..eei. H4

Lisäksi toivottiin tukea opiskelupaikan tai työn etsimiseen ja löytämiseen. Haastateltavien mukaan on arvostettavaa jos ammattilainen tietää erilaisista mahdollisuuksista sekä tarjoaa tietonsa yhteiseen prosessiin. Nuoret toivoivat, että heitä autettaisiin eri viranomaistahoissa asioidessaan.

On toi ainakin mukava toi Voimalinja että siinä on niinku työntekijä tai työntekijöitä jotka voi niinku kertoo niille vaikka just et mitä on ajatellu et mitä haluis opiskella tai ja ne voi niinku ottaa selvää eri vaihtoehtoista, just vaikka ohjaaja ottais mulle vaikka selvää et no tämmösen tai tämmösen kurssin voisit vaikka suorittaa. H2

No nyt mä tarviin tosi paljo ohjaajan tukee ...nyt mä tarviin ohjaajan tukee aluks joka rakentaa mulle sen pohjan ja siit mä varmaan ite pääsen ylempää ja tota aina tulee pikku apuja pyydetty mut enempi mä tarviin just pohjan just ohjaajalta ja loput kakut mä sitten rakennan. H8

Just työn hakemista ja koulutuspaikkojen ettimistä, kun ei mulla oo mitään hajua mistä mä niitä löytäisin. H4

5.4 Tulevaisuus ja voimavarat

Halusimme selvittää miten nuoret näkevät tulevaisuutensa työn tai opiskelun suhteen sekä sitä millaisiksi he kokevat omat voimavaransa päästä näihin tavoitteisiin. Selvitimme näitä asioita kysymällä millaisia esteitä näet opiskelupaikan tai työn saamisessa omalla kohdallasi sekä millaisina näet mahdollisuutesi koulutuksen tai työn saamisessa. Lisäksi kysyimme mitä olet valmis tekemään koulu- tai työpaikan hankkimiseksi.

Lopuksi kysyimme missä asioissa ja tekemisissä koet olevasi hyvä ja missä näet itsesi muutaman vuoden päästä.

Työpaikan saamisen esteeksi nuoret näkivät koulutuksen puutteen. Useimmat nuorista olivat sitä mieltä, että työpaikan saaminen tulevaisuudessa on pitkälti kiinni koulutuksesta ja toivat näin esiin sen, että ymmärtävät koulutuksen merkittävyyden. Tämä tuli tulokseksi jo aiemmassa teema-alueessa, kun kysyimme koulutuksen ja työn merkitystä.

Mulla on nyt peruskoulu kesken, se loppuu sen jälkeen ammattikouluun...jos jos mä pääsen..ei mitään muuta niinku suunnitelmia. H6.

Mul on ne esteet siinä et mä' en oo käyny lukioo ja mul on myös se se toisen asteen ammattikoulutus kesken. H2

Kysyessämme haastateltavilta heidän omista mahdollisuuksistaan päästä opiskelemaan tai työhön, nuoret toivat esiin mahdollisuuksien sijaan esteitä. Esteet opiskeluun tai työelämään pääsemisessä liittyivät vastaajiin itseensä.

Viimeks oli todella helvetin tylsää siellä koulussa, ettei oikein kiinnostanu se välttämättä. Kaikki muut oli just päässy yläasteelta. Sillee vähä tylsää...sellast pelkkää istumista siellä. Ja sit mä en osaa oikein skarppaa, jos mä oon yhen päivän pois ni oon sit helposti koko viikon. jotenkin mä oon ...ehkä mä oon vaan oikeesti vaan niin laiska...en mä tiä. H1.

Ulkoisina esteinä nuoret mainitsevat asumiseen liittyvät ongelmat.

Ruvataan varmaan ton ohjaajan kanssa kattoo, kuha ensin saadaan mulle asunto, ni sit ruvetaan kattoon niitä koulutuksia H4

Monet kertoivat esteiden liittyvän terveydellisiin seikkoihin, siten että ne estävät toiveammatissa työskentelyn. Terveydelliset esteet liittyivät sekä fyysisiin että psyykkisiin sairauksiin.

minä toivon että minä pääsen ja mulla ei ole mitään astmajuttuja. Se on hankala juttu, jos mulla on astma. H6

Ei mul oikee oo mitää sillee ku se omaku mullon sellast pahaa migreenii. H3

Sitte mulla on tosi paha paniikki häiriö, et se on niiku ollu sellane syy sit ehkä miks on ollu tässä monta vuotta tekemättä mitään. H2.

Masennus on aina este, se on aina este. Niin ni, koska silloin kun ihminen on masentunut oikeesti ei huvita mikään. H8

Mahdollisuuksia nuorten mielestä rajoitti myös se, että toivottuun oppilaitokseen sisäänpääsyyn tarvittavat pistemäärät jäivät vaillinaisiksi. Vastauksista esiin nousi jonkin tietyn oppiaineen heikko osaaminen toivomalle alalle.

Varmaan matematiikka on sen koulutuksen esteenä. Mul on matematiikka ollu aina huono H7.

Ne on ehkä vähemmän mitä mulla on, tai siis mulla on niitä vähemmän mitä ne pyytää...ehkä. Mut silti niinku mä sanoin et ei ne oo niinku esteenä. Aina voi pyrkiä siihen asiaan. H8

Kysymykseemme mitä olisit itse valmis tekemään, vastauksista ei tullut esiin konkreettisia esimerkkejä. Tähän kysymykseen vastaaminen tuotti eniten vaikeuksia, jopa niin, että kysymykseen ei osattu vastata ollenkaan. Oma ponnistelu tai asioiden tekeminen tavoitteiden suuntaisesti ei tullut näkyviin vastauksista. Sen sijaan haastateltavat toivat esiin näissäkin vastauksissa esteitä, joita heillä on, tavoitteiden suuntaisen toiminnan suhteen.

Et kyl mä niiku haluisin ihan sinne kouluun sit ku haluu...tai pääsee...tai voi. Mä oon sanonu et en mä niinku oo valmis tai pysty menemään ni sit se on jääny siihen, et ku mulla on noita mielenterveysongelmia ja koska tää oli mulle uuspaikka ja uudet ihmiset ja se pelottaa mua tosi paljon H2.

Pitäs varmaan metskaa tarpeeks vaa jotain. Mut ku mul ei oo himas nettii tai ei oo konetta...sillee ei tuu tutkittuu tarpeeks vaihtoehtoja. H1.

Niin, ja mä aina ajattelin, että mitä mä teen, mihin mä oon menossa ja minä ajattelen, että jos minä en pääse. Mun pitää ajatella heti joku muu juttu, kun mulla on vielä allergiatesti kesken. H6.

Kysymykseemme, missä näet itsesi kahden kolmen vuoden päästä, nuoret näkivät itsensä kaikki työelämässä tai vielä opiskelemassa. Haastateltavilla oli kaikilla oma alansa tiedossa ja vastaukset tulevaisuudesta liittyivät näihin ammatteihin.

Mä sanoisin et jossain hyvässä työpaikassa mis mä viihdyn. Simmonen mist saa palkkaa ja pystyy elää sitte ite ja muuta et ja maksaa vuokrat ja muut et se olis aika hyvä...mulle että. Et mä nään itteni jossai hyvässä työpaikassa. H3

Mä en nää niin pitkälle mut kyl mä ainaki toivoisin et mä oisin niinku saavuttanu haluamani just hyvän ammatin...tiellä ainakin. En varmaan niinku valmis mut siinä tiellä et mä oon menos mun tavoitteisiin ja toiveisiin, niinni.sit elämä on vielä parempi kuin nytten. H8.

Mä aattelin, sillo mä aattelin et kymmenen vuoden päästä vois olla jossain töissä...yyy—parin vuoden päästä jos ois opiskelemassa, tai sitten jos saan työpaikan ennen sitä ni sit mä en mee opiskelemaan ollenkaan vaan pysyn siinä työpaikassa koko loppuelämän. se olis niin yksinkertaista. H4.

Kysymykseen, missä koet olevasi hyvä, useammat nuoret kertoivat olevansa taitavia monissa eri asioissa. Haastateltavat kertoivat olevansa hyviä muun muassa ruuan laittossa, kädentaidoissa ja urheilussa. Joku kertoi omaavansa monipuolisen kielitaidon ja toinen mainitsi hyvän ajotaitonsa, vaikka ei ajokorttia ollut kyennyt hankkimaan. Lisäksi toiset nuoret kertoivat tulevansa toimeen hyvin ihmisten kanssa tutustumisen jälkeen sekä olevansa melko sosiaalisia.

Mä osaan käyttää tietokonetta aika hyvin. Saan puhua kielii arabiaa, ranskaa, suomea ja englantia. H5

Mähän oon tiettenki kaikessa hyvä..sehän on nyt ihan selvä. Mä oon hyvä ajaa autoa..eihän sitä muuta tarvii..mul ei kyl oo korttia mut mä oon hyvä ajaa autoa. H4

Noo, leipomisessa ja kaikki kädentaidot. H7

6 Johtopäätökset

Tutkimuskysymyksemme oli millaisia kiinnittymisen haasteita nuorilla on opiskelu- ja työelämäpoluilla sekä miten koulutus - ja työelämään kiinnittymistä voidaan tukea. Kerromme ensin nuorten vastausten päätuloksen ja siitä tekemämme johtopäätöksen. Tuomme esiin myös viitekehuksemme kuntouttavan sosiaalityön työmenetelmien mahdollisuudet tukea nuoria kiinnittymisen haasteissa opiskelu- ja työelämäpoluilla. Tällöin aineistosta tehdyille löydöksille etsitään tulkintojen tueksi teoriasta selityksiä tai vahvistusta. (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2009: 15).

Tuloksista nousi selkeänä esiin että nuorilla on halu kiinnittyä yhteiskuntaan, kouluttautumisen ja työn välityksellä ja he näkivät itsensä tulevaisuudessa hyvässä ammatissa ja työpaikassa. Useimmat nuorista pitivät opiskelua työn saannissa merkityksellisenä ja takuuna hyvään työpaikkaan. Kukaan haastateltavista ei ollut välinpitämätön koulutuksen tai työn suhteen. Kuitenkin toiveiden ja tavoitteiden välissä ilmeni haasteita, joiden takia koulutukseen kiinnittyminen on vaikeaa.

Nuorten kiinnittymisen haasteet liittyvät arjen hallinnallisiin, terveydellisiin, vuorovaikutuksellisiin sekä tiedollisiin ja taidollisiin puutteisiin. Oikeanlainen ja hyvin ajoitettu tuki

voi edistää elämässä etenemistä. Koulutukseen ja työhön liittyvien asioiden selvittelyn ja pohtimisen lisäksi, haastateltavat kaipasivat tukea elämänsä jäsentämiseen ja suunnitteluun kokonaisvaltaisesti. Kuntotuttavan sosiaalityön työmenetelmillä voidaan osaltaan tukea nuorta saavuttamaan tavoitteensa mielekkästä työstä.

Taustakysymyksinä kysyimme nuorilta toimeentulotuen asiakkuuksien pituuksista. Olettamuksemme on että toimeentulotuen asiakkuuden pituus saattaa vaikuttaa siihen, kuinka haasteellisiksi nuoret opiskelu- ja työelämään siirtymisen ja kiinnittymisen kokevat. Haastavuus hakeutua uuteen toimintaympäristöön, sitoutua säännöllisyyttä ja itsekuria vaativaan opiskeluun voi olla sitä haastavampaa, mitä pidempään on ollut tekemättä mitään. Toimeentulotuen piirissä olevalla nuorella ei välttämättä ole arjen päivittäisiä rutiineja vaativia toimintoja, vaan arki on spontaanimpaa ja sen täyttää vapaa-aika, jossa ulkoisia vaatimuksia ei juuri ole.

6.1 Kuntotuttavan sosiaalityön mahdollisuudet

Saimme nuorilta tärkeää tietoa, joka vahvisti oletustamme kuntouttavan sosiaalityön merkityksellisyydestä ja mahdollisuuksista nuorten kanssa työskennellessä. Johtopäätöksemme on, että kokonaisvaltainen tuki, elämän eri osa-alueiden mukaan ottaminen ja huomioiminen työskentelyssä, mahdollistaa nuoren elämän jäsentymisen sekä muutoksen pysyvyyden. Jäsentäminen tuo selkeyttä ja kykyä tunnistaa omia voimavaroja suhteessa esteisiin. Näin nuori jaksaa paremmin ponnistella esteiden yli pienin osatavoittein. Silloin päätavoite, koulutuksen kautta työelämään, minkä haastateltavatkin toivat esiin, ei ole liian vaikeasti saavutettavissa. Siitä että hän itse kykenee toimimaan, on toimija, nuori saa onnistumisen sekä osallisuuden kokemuksen.

6.2 Psykososiaalinen työ

Opiskelun läpiviemiseksi on tärkeää, että nuorilla on kyky nähdä eteenpäin ja toimia tavoitteiden suuntaisesti. Monilla nuorilla tavoitteisiin johtava polku näyttäytyi epäselkeänä ja jäsentymättömänä. Asioiden selkeyttämiseen voi saada apua keskustelun kautta. Dialogisella keskustelulla voidaan yhdessä pohtia ja analysoida nuoren omia voimavaroja ja kykyjä, joita nuorella on. Nuoren tavoitteet voidaan pilkkoa nuoren omia voimavaroja vastaaviksi osatavoitteiksi, joita pitkin hänen on mahdollista päästä päätavoitteeseensa. Toiminta tavoitteiden suuntaisesti vaatii omia voimavaroja vastaavia

toimintoja sekä itsetuntemusta, joka vahvistuu suunnitelmallisessa, nuoren elämismaa-
ilmaa ymmärtävässä, myötäelävässä vuorovaikutuksessa.

Haastatteluissa noussut kritiikki kohdistui asenteisiin, joita nuoret toisinaan olivat koh-
danneet asioidessaan viranomaisten kanssa. Nuorten toimesta kuvattu kokemus voi
kuitenkin olla erilainen työntekijöiden näkökulmasta. Monet virastot toimivat omasta
erityisestä asiantuntijuudestaan tavoitteellisesti mutta kohtaamisen resurssit sekä tieto
nuoren kokonaistilanteesta ja tarpeista ovat rajalliset. Lähtökohdaksi nousee tällöin se,
että nuoren kykyä toimia rakentavasti, omiin tavoitteisiinsa nähden palveluja hyödyntä-
väksi, pitäisi vahvistaa ja tukea kaikin tavoin, jotta nuori oppii toimijaksi myös yhteis-
kunnan rakenteissa. Psykososiaalisella työskentelyllä, jossa nuoren ja työntekijän vuo-
rovaikutustilanne on analyyttinen ja tavoitteellinen, voidaan kehittää nuoren itsetunte-
musta sekä vahvistaa kykyä tavoitteelliseen toimintaan. Työskentely pitää perustua
dialogiseen vuorovaikutukseen, jolloin nuoren oma kokemusmaailma tulee huomioi-
duksi ja se muodostuu näin työskentelyn perustaksi (Liukko 2009: 98). Tärkeäksi nou-
see työntekijän kyky analysoida nuoren kertomuksia elämästään ja tätä kautta nuoren
kanssa yhdessä hakea muutoksen toteuttamista (Tuusa 2005: 44; Raunio 2009: 182).
Pelkällä ymmärtämisellä nuori ei kuitenkaan tule autetuksi vaan hän odottaa konkreet-
tista apua ja tukea itselleen epätietoisessa tilanteessa. Työntekijän ja nuoren tulee yh-
dessä löytää niitä strategisia kohtia, joihin vaikuttamalla ongelmia voidaan lähteä pur-
kamaan (Raunio 2009: 181). Merkittäväksi nouseekin se millaisella asenteella eri työn-
tekijät kohtaavat nuoria. Nuorten kuulemisella ja dialogisella työotteella tehdään psy-
kososiaalista työtä, jolla pyritään voimaannuttamaan yksilöllisesti (Tuusa 2005: 44).

6.3 Palveluohjaus ja verkostotyö

Nuorten vastauksista tärkeäksi osakokonaisuudeksi nousivat tiedon puute opiskelun
sekä työelämän mahdollisuuksista sekä konkreettisista palveluiden tarjoajista. Nuorilla
oli myös epätietoisuutta siitä, kuinka palveluissa tulee toimia. Palveluohjauksella voi-
daan vastata tiedontarpeeseen opiskelu – tai työelämään liittyen sekä sinne siirtymi-
seen liittyvissä haasteissa. Kiinnittymistä opiskeluun tai työelämään ei voi edes lähtö-
kohtaisesti tapahtua, jos nuori ei tiedä minne mennä ja mistä tietoa hakea. Nuoret tar-
vitsevat tietoa eri koulutusvaihtoehdoista sekä apua hakuprosesseihin, sekä siihen
kuinka valmistautua pääsykokeisiin tai työhaastatteluihin. Ohjauksellisilla työtavoilla
voidaan tukea ihmisten mahdollisuuksia sijoittaa ura- ja elämänsuunnittelu oman elä-

män osaksi ja toisaalta löytää oma paikkansa työelämässä tai muilla elämänalueilla (Onnismaa 2007: 15).

Yksin toimimisen haaste näkyi haastatteluvastauksissa. Palveluohjauksellisella työotteella voidaan ohjata nuorta toimimaan eri viranomaisten ja palvelujärjestelmän piirissä. Perusajatuksena palveluohjauksessa on se, että nuoren ei tarvitse pärjätä yksin palvelujärjestelmän asiakkaana vaan nuori saa tukea ja ohjausta kontaktien luomiseen ulospäin. Palvelujärjestelmä eri toimijoineen saattaa olla nuorille monimutkainen ja muodostaa vaikeuden löytää itsensä oikealta luukulta ja oikean työntekijän luota. (Liukko 2006: 104–105; Tuusa 2005: 50–51.) Helsingissä palveluiden tarjoajia on paljon ja toimintaperiaatteet saattavat vaihdella. Tämä vaatii nuorelta tai nuoren kanssa työskentelevältä taholta verkostotyön tuntemista ja toimijoiden toimintakulttuurien tuntemista

Haasteeksi nousseet terveydelliset esteet tulisi ottaa huomioon. TerveYTEEN liittyvät asiat kuten fyysiset tai psyykkiset sairaudet pitää saada diagnosoitua ja ne pitää olla hoidossa, jotta ne voidaan huomioida opiskelussa ja työelämässä. Omien vaikeuksien selittäminen aina uudelle ihmiselle, voi nostaa kynnystä hakeutumisessa terveyspalveluihin. Tällaisissa tilanteissa kynnystä voidaan madaltaa, jos nuori saa tuekseen työntekijän, jolla on aikaa pitkäjänteisesti ja intensiivisesti kulkea nuoren rinnalla. Työntekijä myös huolehtii, että saatu apu tai hoitotoimenpiteet liittyvät osaksi nuoren kuntoutumisen kokonaisvaltaista prosessia (Liukko 2006: 103). Moniammatillisella työotteella voidaan löytää esimerkiksi oppimisvaikeuksiin tai muihin terveydellisiin ongelmiin eri palvelutuottajilta sellaisia palveluita, jotka tukevat koulutukseen siirtymistä tai siinä pysymistä.

Palveluohjauksen tarve vaihteli vastaajien kesken. Toisinaan voidaan käyttää perinteistä asiakasohjausta, jolloin nuori voidaan ohjata palveluun ilman intensiivistä tukea. Joissain tilanteissa työotteen tulee olla palveluohjauksellinen, jolloin nuorta tuetaan palvelujen aikana intensiivisesti. Tämä edellyttää myös palvelujen toteutumisen seuraamista ohjaajalta (Suominen – Tuominen 2007: 31–33). Tällöin kyseeseen tulee esimerkiksi tieto koulutuksen vaatimuksista ja myös siitä millaista tukea on mahdollista saada koulutuksen aikana.

Kun eri palveluntuottajat toimivat yhdessä muodostaen moniammatillisen verkoston, tulee nuoren yksilölliset tarpeet ottaa huomioon tässä yhteydessä. Esimerkkinä tällaisesta palvelusta voi olla vastauksistakin esiin nousseet tiettyjen oppiaineiden heikko osaaminen. Mikäli heikko osaaminen on seuraus oppimisvaikeuksista, tarvitaan yhteis-

työtä tähän perehtyneiden palveluntarjoajien kanssa. Edellytyksenä onnistumiselle on kuitenkin vahva suunnitelmallisuus ja tieto palvelutarjoajan kulttuurista. Toimijat yhdessä nuoren kanssa pystyvät löytämään uusia ratkaisuvaihtoehtoja ongelmiin dialogisuuden avulla, jolloin lähdetään etsimään ratkaisua kunkin omista lähtökohdista. (Seikkula, Arnkil 2005: 83.) Tämän yhteistyön kautta syntyy uusi palvelu, jolla vastataan nuoren tarpeeseen. Kuntouttavan sosiaalityön työmenetelmillä voidaan moniammatillisella verkostolla luoda tällainen palvelu, joka vastaa tähän ongelmaan (Liukko, 2006: 102). Verkostotyö liittyy olennaisesti palveluohjaukseen, jolloin työmenetelminä käytetään nuorten kanssa rinnalla kulkemista palveluverkostossa.

6.4 Sosiaalinen kuntoutus

Haastattelujen tuloksista ilmeni epätietoisuutta ja -selkeyttä oman roolin ja identiteetin paikantamisessa eri toimintaympäristöissä. Nuorten kokemuksissa esimerkiksi uuteen kouluun meno, tai koulutukseen tai työhön pääsyyn liittyvät haastattelut olivat haasteellisia. Näissä siirtymävaiheissa voi olla vaarana, että nuoren epävarmuus, jopa pelko uusia tilanteita kohtaan, estää koulutukseen tai työhön hakeutumisen. Opiskelu tai uusi työ saattaa keskeytyä näiden haasteiden takia. Vuorovaikutuksellisilla yksilö- tai ryhmätoiminnoilla, jotka kuuluvat työmenetelminä sosiaaliseen kuntoutukseen, nuori voi peilata itseään ja rooliaan suhteessa muihin ihmisiin ja toimintaympäristöihin. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on vahvistaa nuoren kykyä kohdata uusia tilanteita. (Liukko 2006: 102.)

Kokemuksista esiin tuli myös se, että arjen hallinta oli monella heikkoa, johtuen esimerkiksi normaalin unirytmien puutteesta. Arjen hallintataidot voivat muodostua esteeksi kiinnittymisessä koulutukseen, koska opiskelu vaatii säännöllistä elämänrytmiä ja itsestä selviytymistä arjessa. Näihin arjenhallinnan taitoihin liittyy oleellisesti myös ulkoisesti vaikuttavat tekijät. Joillain nuorilla oli asumiseen liittyviä ongelmia. Esteinä koulutautumiselle koettiin esimerkiksi se, ettei omaa asuntoa ollut. Asunnon puute esteenä voi kertoa hankalista kotiloista tai koetusta vaikeudesta siirtymisessä opiskelemaan pidemmälle. Sosiaalisen kuntoutukseen kuuluu näiden esteiden poistaminen, siten että nuori saa tukea näiden asioiden omakohtaiseen hoitamiseen. Pitkäkestoinen suunnitelmallinen toimiminen korostuu siinä, että on pystyttävä löytämään yhdessä ne esteet joihin nuori tuntee tarvitsevänsä apua ja tukea. Monista vastauksista nousikin esiin esteitä, jotka nuorten mielestä täytyy saada kuntoon ensin. Tyytyväisyys normaalin unirytmien saavuttamisesta, toi esiin vahvistuneen näkemyksen omasta toiminnasta.

Sosiaalisella kuntoutuksella pyritään vastaamaan juuri tähän omien vahvuuksien tukemisena.

Tavoitteellisella ja pitkäkestoisella sosiaalisella kuntoutuksella voidaan tukea nuorta löytämään arkipäivän voimavaroja. Tällaiseen kuntoutukseen tulee liittyä myös vahva verkoston tunteminen. Sosiaalisessa kuntoutuksessa nuoren tukemisessa tulee käyttää sellaisia palveluja, joita ohjauksessa ei ammatillisesti pysty itse hoitamaan. Tämä on tärkeää varsinkin sellaisissa ongelmissa missä liikutaan haastatteluvastauksissa esiintyneissä mielenterveyteen liittyvissä ongelmissa. Sosiaalisen kuntoutuksen ideaan kuuluu tällaiseen palveihin yhdessä kulkemisen ajatuksen.

Sosiaalisen kuntoutuksen ajatukseen kuuluu myös ihmisten omien verkostojen käyttäminen osana kuntoutusta. Millaisia ystäväpiirejä nuorilla on tai millaista tukea nuorella on mahdollista saada jostain toisesta kontekstista. Haastattelussamme kysyimme nuorilta heidän saamastaan tuesta, mutta emme tarkentaneet kysymystämme tämän omiin verkostoihin. Kun esteet koskettavat mielentilaa ja voimavarojen vähyyttä, sosiaalisella yhteydellä ja tukemisella muodostetaan sosiaalisen kuntoutuksen ydin.

Monia nuorisotutkimuksia on tehty ja näistä käy ilmi, että ne nuoret, jotka syystä tai toisesta eivät ole kiinnittyneet työelämään hyötyvät sosiaalisesta kuntoutuksesta. Sosiaalinen kuntoutus on edellytys sille, että koulutukseen tai työllistymiseen kohdistuvien toimenpiteiden vaikutukset tulevat pysyviksi. (Palola ym. 2012: 14.)

7 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyömme luotettavuuden kannalta merkittävät asiat liittyivät aineiston keruuseen, analyysiin sekä johtopäätöksiin. Aineiston keruun kohdalla mainitsimme omien ennako-odotustemme mahdollisesti vaikuttaneen haastattelutilanteisiin. Samoin oli aineistosta tehtävien johtopäätöksien kohdalla. Myös johtopäätöksiin saattoivat vaikuttaa omat subjektiiviset näkemyksemme nuorten haasteista sekä tuen tarpeista.

Nuorten antamista vastauksista ja johtopäätöksistämme ei voida tehdä yleistä johtopäätöstä nuorista toimeentulotuen saajista Helsingissä. Haastatteluihin osallistuneet nuoret olivat kaikki valittu Voimalinjan ohjaajien toimesta. Voimalinjaan ohjautuminen

taas on tapahtunut kunkin nuoren sosiaalityöntekijän kanssa tehdyn suunnitelman mukaan. Jokaisella nuorella on oma profiilinsa ja elämäntilanteensa, jota me emme tutki laajemmin tässä opinnäytetyössä. Myös tästä syystä, yleistettävyyys laajemmaksi ilmiöksi ei ole mahdollista.

Haastattelujen edetessä huomasimme, että haastattelukysymykset olisivat voineet olla aiheeseen nähden enemmän tarkkuutta antavia. Johtopäätöksemme on, että koehaastattelut olisivat olleet tärkeää tehdä sujuvuuden sekä kysymysten tarkoituksenmukaisuuden kannalta. Tästä olisi ollut myös hyötyä teemojen syventämisen kannalta. Kuitenkin saimme mielestämme hyvin tutkimuskysymyksemme kannalta aineistosta esiin asioita, joita saatoimme hyödyntää kokonaisaihetta käsitellessämme.

Koska yksi opinnäytetyön tekijöistä on ollut työharjoittelussa Voimalinja -hankkeessa, pyrimme ottamaan sen huomioon haastatteluissa. Eettisyyden kannalta ennestään tutun ohjaajan rooli voi olla hankala kokemuksellista tietoa hankittaessa (Eskola – Suoranta 2008: 55). Tästä syystä Voimalinjassa harjoitellut ei osallistunut ennestään hänelle tuttujen nuorten haastatteluihin, vaikka oli joissain näissä haastatteluissa paikalla.

Haastattelun ajankohta ja paikka saattoivat vaikuttaa annettuihin vastauksiin. Pyrimme valitsemaan haastattelupaikoiksi sellaisen ympäristön, joka eivät viittaisi asiakkuuteen sosiaalitoimistossa. Haastattelujen aikataulujen sopimisten ja suostumusten takia, jouduimme kuitenkin pitämään osan haastatteluista sosiaalitoimistoissa.

Haastatteluissa vastaajat eivät vastaa välttämättä yhdenmukaisin sanoin ja termein. Tässä on otettava huomioon myös vastausten analysoijien käsitys sanojen merkityksistä. (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2009.) Mahdollisena pidimme myös nuorten antavan vastauksia, joilla he pikemminkin rakentaisivat mielekästä kuvaa omaa todellisuudestaan kuin kertoisivat todellisen tilanteensa (Eskola – Suoranta 2008: 140–141). Emme kuitenkaan tulkinneet vastauksia vääriksi, vaikka saatoimme epäillä tällaista tapahtuvan.

Tuloksia ja niiden analyysissä noudatimme anonymiteettia, ettei vastaajaa pystyisi tunnistamaan (Eskola – Suoranta 2008: 57). Voimalinjan ohjaajien nimet haastatteluvastauksissa vaihdoimme sanaan ohjaaja.

Tarkoituksemme ei ollut käsitellä aineistoa tyhjentävästi, vaan nostimme esiin tutkimuskysymyksen kannalta oleelliset asiat. Aineiston analysoinnissa koimme vaikeutena tuloksien esittämisen ilman viittauksia kuntouttavan sosiaalityön työmenetelmiin (Eskola 2001: 183).

8 Pohdinta

Nuorten haasteita ja marginalisoitumisen syitä on tutkittu paljon. Mielestämme olisikin aika siirtyä ongelmista ja haasteista puhumisen sijaan, puhumaan sosiaalisen kuntoutuksen tarpeesta. Tämä puhe tulisikin kääntää muutostarpeeseen liittyväksi. Haimme nuorilta vastausta haasteisiin ja etsimme niihin tarttuvia mahdollisia työmenetelmiä. Mielestämme kuntouttavan sosiaalityön työmenetelmien kehityksessä olisi mahdollista muuttaa ongelmapuhe muutostarpeeksi.

Voimalinjan työskentelyllä pyritään saamaan aikaan sellaiset muutokset nuoren elämässä, että koulutukseen tai työelämään kiinnittyminen mahdollistuu. Tämän kautta Voimalinjassa tehtävä sosiaaliohjaus täyttää kuntouttavan sosiaalityön määreen muutostyöstä. Voimalinjan työn tavoitteet, koulutukseen ja työelämään ohjaus ovat yhteneväiset kuntouttavan sosiaalityön tavoitteiden kanssa. Kuitenkin konkreettisten tavoitteiden asettaminen ensisijaisesti sosiaaliseen kuntoutukseen ennen työmarkkinoille sijoittumista, on oleellisempaa myös näiden nuorten palveluiden kehittämisessä. Tämä on osa työn kehittämistä kuntouttavan sosiaalityön työorientaation suuntaan. Sosiaalisen kuntoutuksen tarkoituksena on pitkäaikaisen tuen kautta vahvistaa nuorten osallisuutta arjessa.

Asiakkuus Voimalinjassa alkaa nuoren tilanteen selvittämisellä ja suunnitelman teolla, jotka vastaavat kuntouttavan sosiaalityön tilannearviota ja aktivointisuunnitelmaa. Emme avanneet viitekehityksessämme tilannearviota. On kuitenkin huomioitava, että nuoren tilanteen arviointi, voimavarojen ja resurssien kartoittaminen ovat lähtökohtana suunnitelmalliselle työskentelylle.

Nuorten antamien vastausten ja Voimalinjan työmenetelmien kuvausten perusteella, siellä käytettävät työmenetelmät ovat toimiva kokonaisuus. Voimalinjan raportin mukaan yhdessä toimiminen on suunnitelmallista ja pitkäkestoista, mikä kertoo ammatillisesta työtoteutuksesta. Työskentely ei kohdistu pelkästään aktivointiin ja ohjaukseen koulu-

tus tai työelämään, vaan Voimalinja hankkeen ohjaajat työskentelevät joustavasti nuorten tarpeiden mukaan. Työmenetelminä käytetään nuorten kanssa rinnalla kulkemista palveluverkostossa ja tämän kautta siitä löytyy kuntouttavassa sosiaalityössä menetelminä käytettävät verkostotyö ja palveluohjaus. Voimalinjassa nuorella on myös mahdollisuus osallistua ryhmätoimintaan, jossa pääsee harjoittelemaan arjenhallintaa sekä sosiaalisia suhteita yhdessä muiden kanssa toimimalla.

Nuoret toivat esiin Voimalinja ohjaajien antaman tuen merkitykselliseksi. Tästä ilmeni, että he tarvitsevat ajan ja paikan, jossa voivat luottamuksellisesti päästä pohtimaan elämäntilannettaan työntekijän kanssa. Vastaavassa tilanteessa elävien nuorten tulisi päästä sellaisen tuen piiriin, jossa he voivat luoda arkipäivänsä mielekkääksi. Pidämme mahdollisena, että sosiaalinen vuorovaikutus ja arkipäivää jäsentävä toiminta, voisi olla hyvin merkittävässä asemassa tällaiseen muutokseen tähdätessä. Haastattelemamme nuoret olivat toimeentulotuen piirissä olevia nuoria aikuisia, eikä heitä pitäisi jättää pelkästään taloudellisen tuen varaan. Muutokseen tähtäävän sosiaalityön merkitys kasvaa nuorten tukemisessa, kun kiinnittyminen opiskeluun tai työelämään pitkittyy

Teimme tulosten perusteella johtopäätöksen siitä, että kuntouttavan sosiaalityön menetelmillä voidaan vastata esille nostamiimme haasteisiin. Työn tulisi olla moniammatillista, muutokseen tähtäävää sekä nuoren elämäntilanteen kokonaisvaltaisesti huomioon ottavaa. Työn kehittämisen kannalta osoittautui, että kuntouttavan sosiaalityön menetelmät voivat olla käyttökelpoisia myös Voimalinjan työmenetelmiä kehitettäessä.

Tämä on kuitenkin vain yksi viitekehys ja näkökulma, mistä käsin nuorten koulutus ja työelämään kiinnittymisen haasteita voidaan lähestyä. Haasteita voisi tarkastella myös muistakin viitekehyksistä, mikä toisi uusia näkökulmia. Tärkeintä onkin saada aikaan muutos, jossa nuoren toimijuus mahdollistuu.

Kuntouttavan sosiaalityön menetelmiin kuuluvat vahva läsnäolo ja intensiivinen tuki. Mikäli asiakkaalla ei ole muita tukevia lähiverkostoja, voidaan kysyä, syntyykö tästä palvelusta liian vahva side. Tämä vaatii työntekijältä vahvaa ammattilaisuutta, jotta pysyy erottelemaan oman roolinsa suhteessa asiakkaaseen. Suunnitelmallisella ja johdonmukaisella moniammatillisuudella voidaan jakaa asiantuntijuutta asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. Kuntouttava -sanon käyttö, on myös mielestämme ongelmallinen sen mahdollisen leimaavuuden kannalta. Kuntouttavan sosiaalityön työmenetelmät ovat hyviä, mutta kuntoutus saatetaan liittää helposti vajaakuntoisuuteen. Sitä leimaa nuoret

tuskin haluavat itselleen. Kuntouttavassa sosiaalityössä voimavarojen hyödyntäminen on olennainen työorientaatio eikä asiakas välttämättä saa mielikuvalleen itsestään hyvää pohjaa, jos lähtökohtaisesti hän osallistuu vajaakuntoisuutta poistavan palvelun asiakkuuteen. Mielestämme kuntouttavan sosiaalityön sijaan näitä työmenetelmiä käytettäessä voisikin puhua muutostyöstä.

Lähtökohta opinnäytetyön aiheelle löytyi yhteisestä mielenkiinnosta ilmiöön, yhä useamman nuoren jäämisestä opiskelun ja työelämän ulkopuolelle. Olemme olleet tekemisissä tämän ilmiön kanssa oman työmme kautta. Aiheeseen pääsimme kiinni löytäessämme yhteisen kiinnostuksen Voimalinja-hankkeen kanssa, jolla oli tavoitteena saada tietoa koulupudokkuuden syistä. Tutkimussuunnitelman jälkeen ilmeni, että koulupudokkuuden syiden tutkiminen ei ole mahdollista opinnäytetyön raameissa. Lisäksi syiden tutkiminen liittyy menneeseen ja työn kehittämisen kannalta on oleellisempaa tutkia kiinnittymisen haasteita ja millaisilla työmenetelmillä niihin voitaisiin vastata. Sovimme työelämäkumppani Voimalinjan kanssa tutkimuskysymyksien muuttamisesta nykyiseen muotoon. Samalla tarkensimme viitekehyksemme kuntouttavan sosiaalityön orientaatioissa käytettäviin työmenetelmiin. Valitsimme tämän viitekehykseksi ensisijaisesti sen muutokseen tähtäävän työotteen vuoksi.

Aikataulutus osoittautui joiltain osin haasteelliseksi, koska meiltä puuttui tietoa ja kokemusta toiminnallisesta kokonaisuudesta opinnäytetyön prosessin etenemisestä. Jonkin verran aikataulutuksessa tuli yllätyksiä. Tutkimuslupa piti tehdä ja toimittaa uudelleen tarkennettuna, joten aineistonkeruuvaiheen aloitus pitkittyi hiukan. Vaikutuksensa oli myös kolmen tekijän aikataulujen yhteensovittamisessa. Pääosin etenimme kuitenkin aikataulun mukaan. Työskenteleminen kolmen hengen ryhmässä on vaatinut paljon keskustelua opinnäytetöihin liittyvistä ratkaisuista sekä työn organisoinnista. Kirjoitustöiden osalta jaoimme alueet, kävimme läpi toistemme tekstejä ja muokkasimme niitä yhteistyössä lopulliseen muotoonsa. Opinnäytetyön lopullinen kirjallinen muoto valmistui tekijöiden välisenä dialogina ja yhteiskirjoittamisena.

Viitekehyksen valinta oli luontevaa, koska kuntouttava sosiaalityön elementtejä löytyi työelämäyhteistyökumppanimme työmenetelmistä. Yhteistyökumppanimme ei kuitenkaan nimeä työorientaatioksi kuntouttavaa sosiaalityötä, joten tästä lähtökohdasta olimme kiinnostuneita löytämään myös yhteneväisyyksiä heidän työmenetelmistään suhteessa kuntouttavaan sosiaalityöhön. Halusimme aineistosta käsin tuoda esiin termin käytön mahdollisuutta.

Nuorten esittämien vastausten perusteella kiinnittymisen esteet löytyvät pääosin heistä itsestään. Näistä nuorista useimmat ovat olleet pitkään toimeentulotuen piirissä ja käytännössä heidän on ollut tarpeen sopeutua vallitseviin olosuhteisiin opiskelu- ja työelämän piirissä. Vastaavassa tilanteessa elävältä nuorelta on vaikea odottaa aktiivista toimijuutta. Sellaista, missä ihminen punnitsee rationaalisesti olemassa olevat vaihtoehdot ja valitsee niistä itselleen sopivamman ja tarpeitaan vastaavan. Voidaankin kysyä, miten työtön nuori, jonka taloudellinen omavaraisuus ja muu autonomia on hyvin rajoittunutta, ellei olematonta, voi olla toimija. Toimija on ihminen, jonka liikkeelle panevia voimia ovat tahto ja velvollisuus ja joka toimii mahdollisuuksiensa rajoissa ja kykujensä varassa (Lähteenmaa 2011: 48.) Voimalinjassa tehtävällä työllä tähdätään nuorten toimijuuden lisäämiseen, missä nuori rakentaa tulevaisuuttaan omista lähtökohdistaan. Voimalinja hankkeen kaltainen työskentely olisikin hyvä saada pysyväksi työmuodoksi nuorten kanssa tehtävään perussosiaalityöhön.

Lähteet

Aho, Simo – Pitkänen, Sari – Vanttaja, Markku. Nuorten työmarkkinatukioikeus ja koulutukseen hakeutuminen. Työmarkkinatuen saamisen edellytyksenä olevan kouluttautumisvelvoitteen arviointitutkimus. TEM julkaisuja.3/2012. Verkkodokumentti.<
http://www.tem.fi/files/32056/TEMjul_3_2012_web.pdf> Luettu 29.11.2012

Alasuutari, Pertti.2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino. Tampere

Ala-Kauhaluoma, Mika.2005. Keppiä ja porkkanaa. Voidaanko aktivoinnilla vaikuttaa työttömien työllistymiseen ja hyvinvointiin? Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005):1. Verkkodokumentti.42–53. <
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101447/051alakauhaluoma.pdf?sequence=1>>. Luettu 10.1.2013

Borg, Pekka. 2011. Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö 2011. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 8/2011. Helsinki. Edita Prima Oy.

Eskola, Jari. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 179-203

Eskola, Jari – Suoranta, Juha. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8.painos. Vastapaino. Jyväskylä

Granfelt, Riitta. 1993. Psykososiaalinen orientaatio sosiaalityössä. Teoksessa Monisärmäinen sosiaalityö.Granfelt, Riitta, Jokiranta Harri, Karvinen, Synnöve, Matthias, Aila-Leena, Pohjola, Anneli. Sosiaaliturvan keskusliitto. Helsinki.177–227.

Haapamäki Elise. Nuoret toimeentulotuen saajat, pitkittäistarkastelu 18–20 –vuotiaista helsinkiläisistä nuorista toimeentulotuen saajista vuosina 2007–2011.Helsingin kaupungin tietokeskus.Tilastoja 2013:12. Verkkodokumentti <
http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_03_27_Tilastoja_12_Haapamaki.pdf>
Luettu 1.4.2013

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena. 2008. tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Helsinki.

Hämäläinen, Juha. 2000. Sosiaalipedagoginen strategia koulutuksesta ja työstä syrjäytyneiden ja syrjäytymisuhan alla elävien nuorten auttamiseksi. Snellman – instituutin arkistosarja. Kuopio

Hänninen Kaija. Palveluohjaus. Asiakslähtöistä täsmäpalvelua vauvasta vaariin. Stakes raportteja 20/2007

Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Tampere. Osuuskunta Vastapaino.

Järvikoski, Aila - Härkäpää, Kristiina 2011, Kuntoutuksen perusteet. 5. uudistettu painos. Werner-Södeström Oy.

Krook, Päivi 2012. Aikuissosiaalityö ja Asiakasprosessin menetelmät. Aikuissosiaalityön määrittelyä ja asiakasprosessin työmenetelmien etsintää. Tampereen yliopisto. Verkkodokumentti. <<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu05793.pdf>> Luettu 30.1.2013

Karjalainen, Pekka. 2011. Kuntouttava sosiaalityö. Teoksessa Sosiaalityön käsikirja. Kolmas, uudistettu laitos. Kananoja, Aulikki – Lähteinen, Martti – Marjamäki, Pirjo (toim.) Tietosanoma Oy. Helsinki

Karjalainen, Pekka. 2012. Realistinen arviointi kuntouttavan sosiaalityön vaikuttavuudesta. Teoksessa sosiaalityön vaikuttavuus. Pohjola, Anneli – Kemppainen, Tarja – Väyrynen, Sanna (toim.) Lapin Yliopistokustannus. Rovaniemi. 162-198.

Karjalainen, Pekka – Sarvimäki, Pirjo (toim.) 2005. Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä, 2015 – toimenpideohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:13. Helsinki

Kotiranta, Tuija 2008. Aktivoinnin paradoksit. Väitöskirja. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä

Liukko, Eeva.2006. Kuntouttavaa sosiaalityötä paikantamassa. Socca ja Heikki Waris-instituutti.Helsinki

Liukko, Eeva.2009. Perussosiaalityön mahdollisuuksia -helsinkiäisten projektien näkökulmia sosiaalityön ammatillisiin käytäntöihin. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. Helsinki.

Lähteenmaa, Jaana. 2011. Nuoret työttömät ja yliviritetty toimijuus. Artikkel. Nuorisotutkimus 4/2011.47-59

Matikainen, Minna.2006. Kuntouttava sosiaalityö kunnallisessa perussosiaalityössä. sosiaalityön pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto

Myrskylä Pekka. 2012 Hukassa -Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva -analyysi No 19/2012

Määttä, Mirja 2007. Yhteinen verkosto? Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnollisista ryhmistä . Väitöskirja. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 252. Research Reports No. 252, Department of Sociology. University of Helsinki 2007

Nummela, Tuija 2011. Asiakkaan asema ja oikeuksien toteutuminen aikuissosiaalityössä. Itäsuomen yliopisto. Kuopio: Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.

Onnismaa Jussi. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö. Gaudeamus Kirja. Helsinki

Palola, Elina – Hannikainen-Ingman, Katri – Karjalainen, Vappu.2012. . Nuoret koulutuspudokkaat sosiaalityön asiakkaina, – Tapaustutkimus Helsingistä. RAPORTTI 29/2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90872/URN_ISBN_978-952-245-632-8.pdf?sequence=1> Luettu 29.11.2012

Raunio, Kyösti. 2009. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki. Gaudeamus.

Reito Sinikka. Yhteistyöstä yhteiseen työhön, Ikaalinen palveluohjaus auttaa työikäistä palvelujärjestelmän labyrintissa. Stakes raportteja 16/2006

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2009. KvaliMOTV - menetelmäopetuksen tietovaranto [pdf-verkkajulkaisu]. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 31.01.2013.)

Sarvimäki, Pirjo – Siltaniemi, Aki (toim. 2007). Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositus. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:14. Verkkodokumentti <http://pre20090115.stm.fi/ka1181634468618/passthru.pdf>

Seikkula, Jaakko, – Arnkil Tom Erik. 2009. Dialoginen verkostotyö. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki

Sosiaaliportti, Sosiaalinen kuntoutus, Verkkodokumentti. <<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/palvelut-asiakkaalle/kuntoutuspalvelut/sosiaalinen-kuntoutus/>> Luettu 11.2.13

Sosnet. Sosiaalityön määrittely. Verkkodokumentti. <http://www.sosnet.fi/Peruskoulutus/Sosiaalityon_maarittely.iw3/>. Luettu 17.12.2012

Suomen palveluohjaus yhdistys ry. Palveluohjauksen määrittely.. Verkkodokumentti. <<http://www.palveluohjaus.fi/index.php/fi/palveluohjaus/mitae-palveluohjaus-on>> Luettu 11.2.2013

Suominen Sauli. – Tuominen Merja. 2007. Palveluohjaus, portti itsenäiseen elämään. Profami Oy.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Kuntouttavan sosiaalityön määritelmä.. Verkkodokumentti. <http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/aikuissosiaalityon_vaiikuttavuus/aikuissosiaalityo/kuntouttava_sosiaalityo> Luettu 30.1.2013

Tuusa, Matti. 2005. Kohti kuntouttavaa sosiaalityötä. Aktivointi ja työllistymisen tukeminen sosiaalityön ammattikäytäntönä kunnissa. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 74/2005).

Työ- ja elinkeinoministeriö. Nuorisotakuu. Verkkodokumentti <
<http://www.tem.fi/index.phtml?s=5038>> luettu 29.11.2012

Voimalinjan projektiraportti 2011–2013. 2013. Sisäinen raportti. Sosiaalivirasto, Sosiaalityön yksikkö. Helsingin kaupunki.

Liitteet

Rekrytointi

Hei,

Olemme sosionomiopiskelijoita Metropolia Ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä, jonka avulla haluamme tuoda esiin nuorten kokemuksia koulutus ja työelämään sitoutumisesta. Haluaisimme kuulla näkemyksesi siitä, mitkä ovat merkityksellisiä asioita sinulle, tehdessäsi koulutus tai työelämään liittyviä päätöksiä ja valintoja omassa elämässäsi. Olemme kiinnostuneet asiasta, jotka ovat mahdollisesti myös sinulle ajan-kohtaisia.

- Haluamme opinnäytetyössämme tuoda esiin niitä asioita, joiden olet kokenut olevan esteenä koulu tai työelämässä.
- Haluamme myös tuoda esiin sinun näkökulmasi ja ideasi sellaisista asioista, jotka auttaisivat sinua sitoutumaan kouluun tai työhön.

Pyydämme tässä sinua osallistumaan tutkimushaastatteluun. Ilman sinulta saatua tietoa, tämä tutkimus ei voi onnistua. Osallistuminen on vapaaehtoista. Sinä päätät. Osallistumisestasi on meille suuri apu.

Haastattelut järjestetään tammikuussa 2013. Osallistujille pidämme pienen infotilaisuuden ennen haastatteluja. Infotilaisuuteen osallistuminen ei velvoita sinua osallistumaan haastatteluun millään tavalla, vaan voit päättää asiasta infotilaisuuden jälkeen.

Lue myös oheinen tiedotekirje, josta saat lisätietoa tutkimukseen liittyvistä asioista. Haastattelujen yhteydessä allekirjoitetaan suostumuslomakkeet.

Terveisin: Tuija, Laura ja Timo

Tiedote

1. Tietoa opinnäytetyöstä:

- Opinnäytetyön tehtävänä on selvittää Voimalinjan asiakkaiden omakohtaisia ajatuksia siitä, mitkä seikat auttaisivat koulutukseen tai työelämään sitoutumisessa.
- Opinnäytetyön tehtävänä on myös tuoda esiin nuorten aikuisten kokemuksia niistä seikoista, jotka ovat olleet koulutukseen tai työelämään sitoutumisen esteinä.
- Opinnäytetyön tekijät Tuija Kettunen-Nylund, Laura Takala ja Timo Kotro ovat Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita.
- Opinnäytetyön on määrä valmistua keväällä 2013

2. Osallistuminen on vapaaehtoista:

- Suostumus annetaan kirjallisesti haastattelujen yhteydessä. Suostumus voidaan perua missä vaiheessa tahansa.
- Osallistuminen tai siitä kieltäytyminen eivät vaikuta Voimalinja asiakkuuteen.

3. Toteutus:

- Haastattelut toteutetaan tammikuussa 2013
- Haastatteluja ennen pidetään pieni ryhmämuotoinen infotilaisuus. Siihen osallistuminen ei velvoita osallistumaan haastatteluun.
- Haastatteluihin osallistumisesta ei makseta korvausta.

4. Tutkimuksessa kerättävät tiedot ja tietolähteet:

- Haastateltujen henkilötietoja ei kerätä tutkimusta varten.
- Haastatteluilla saadun tiedon avulla opinnäytetyössämme tuomme julki, mitkä seikat auttaisivat nuoria sitoutumaan ja motivoitumaan paremmin koulutus tai työelämään. Haastatteluista saadun tiedon pohjalta tuomme esiin myös niitä asioita, joita nuoret ovat kokeneet esteiksi sitoutumisessaan.
- Haastatteluun osallistuvien henkilötietoja ei paljasteta ulkopuolisille

5. Tietojen käyttö, suojaaminen ja säilytys

- Haastatteluissa kerätty tieto on salassapitovelvollisuuden alasta, ja opinnäytetyön tekijät ovat vaitiolovelvollisia. Opinnäytetyön perusteella ei ole yksilöitävissä haastatteluun osallistuneita henkilöitä.
- Haastattelut nauhoitetaan, nauhoilta kerätään tieto opinnäytetyöhön. Tietoja tullaan käyttämään opinnäytetyössä niin, ettei haastateltujen henkilöllisyys tule esille. Tutkimusaineistoa ei luovuteta eteenpäin. Lopullinen opinnäytetyö jää Voimalinjahankkeen käyttöön sekä arkistoidaan Theseus-tietokantaan.
- Tutkimusaineisto tuhoetaan asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.

Suostumus

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHAASTATTELUUN OSALLISTUMISEEN

- Opinnäytetyön tehtävänä on selvittää nuorten aikuisten sitoutumista edistäviä sekä sitoutumisen esteitä koulutus ja -työelämäpoluilla. Tutkimushaastatteluista saadun tiedon valossa, tuomme julki nuorten aikuisten kokemuksia heidän omasta näkökulmastaan. Saatu tieto tulisi hyödynnettäväksi Voimalinjahankkeen kehittämisessä.
- Opinnäytetyön tekijät Tuija Kettunen-Nylund, Laura Takala ja Timo Kotro ovat Metropolia Ammattikorkeakoulun (aikuis-) sosionomiopiskelijoita.
- Opinnäytetyö valmistuu keväällä 2013

Suostun osallistumaan yllä mainittuun tutkimukseen ja siinä tarvittavien tietojen keräämiseen. Suostumus on annettu vapaaehtoisesti. Minulle on ennen suostumustani annettu tutkimuksesta ja siihen liittyvästä henkilötietojen käsittelystä informaatiota suostumuslomakkeen liitteenä olevalla informaatiokirjeellä, johon olen tutustunut. Voin milloin tahansa peruuttaa tämän suostumuksen ilmoittamalla peruutuksesta tutkimuksen toteuttajalle.

Paikka ja aika

suostumuksen antajan allekirjoitus

nimen

selvennys

Haastattelurunko

Asiakkuuden kesto

- Toimeentulotuki asiakkaana

Opiskelun ja työn merkitys

- Mitä toiveita sinulla on koulutuksen tai työn suhteen?
- Miten haluaisit suorittaa opintoja?
- Mikä merkitys koulutuksella / työllä on sinun elämääsi?

Tuen merkitys

- Millaista tukea olet saanut?
- Koetko tarvitsevasi tukea?
- Millaista tukea tarvitset enemmän?
- Mihin asioihin tarvitset tukea enemmän?

Omat voimavarat ja tulevaisuus

- Millaisia esteitä näet koulutuksen tai työn saannissa omalla kohdallasi?
- Mitä olet valmis tekemään koulu tai työpaikan hankkimiseksi?

- Millaisina näet mahdollisuutesi koulutuksen tai työn saamisessa?
- Missä asioissa ja tekemisissä koet olevasi hyvä?
- Miten haluaisit suorittaa opintoja?